

FUNDACJA FORUM DŁUGIEGO STOŁU

Andrzej Machowski

 SONDAŻ OBYWATELSKI
raport z badań

Warszawa, kwiecień 2023 roku

SPIS TREŚCI

Wstęp	3
1. Kilka słów o metodologii sondażu	4
2. Rozkład poparcia w wariantach A, B, C i D	6
3. Podział mandatów w wariantach A, B, C i D	8
4. Mobilizacja/demobilizacja wyborców opozycji demokratycznej oraz Konfederacji i PiS w wariantach A, B, C i D	10
5. Poparcie dla opozycji demokratycznej, PiS i Konfederacji w grupach społecznych	11
6. Akceptacja wariantów blokowych wśród wyborców partii opozycji demokratycznej	10
7. Charakterystyka elektoratów partyjnych – wiek i wykształcenie	15
8. Charakterystyka elektoratów partyjnych – religijność i poglądy w sprawie prawnej regulacji aborcji	20
9. Charakterystyka elektoratów partyjnych – opinie dotyczące Unii Europejskiej i inflacji	26
10. Poparcie dla opozycji demokratycznej, PiS i Konfederacji na tle wyborów z X 2019 r. i poparcia z VIII/IX 2022 r.	32
11. Jak „głosują” niegłosujący	34
12. Frekwencja w wybranych grupach	37

 Szanowni Państwo,

Na początku roku w gronie osób związanych z Fundacją Forum Długiego Stołu zrodził się pomysł, by zrealizować rzetelne i wiarygodne badanie pokazujące, jaki wariant startu opozycji demokratycznej w wyborach jest dla niej najbardziej efektywny, jeśli za oczywiste kryterium przyjąć liczbę uzyskanych mandatów.

Nazwa naszego badania – **sondaż obywatelski** – nie jest przypadkowa. Jest to bowiem chyba pierwszy w Polsce projekt badawczy w całości przeprowadzony i sfinansowany siłami obywatelskimi. Jesteśmy niezwykle wdzięczni 1631 darczyńcom, którzy w ramach prowadzonej w lutym tego roku publicznej zbiórki wpłacili na rzecz przeprowadzenia sondażu ponad 79 tys. zł. Dziękujemy Fundacji Forum Obywatelskiego Rozwoju za wsparcie naszej inicjatywy kwotą 10 tys. zł. Podziękowania kierujemy też do „Gazety Wyborczej”, która objęła patronat medialny nad naszą inicjatywą.

Przekazujemy Państwu **raport z sondażu obywatelskiego**. Otwiera go krótkie omówienie metodologii sondażu – jest ona bowiem nowatorska i pozwoliła na uniknięcie błędów metodologicznych często spotykanych w badaniach prowadzonych według standardowych procedur.

W **raporcie** znajdą Państwo informacje o tym, jak wygląda mobilizacja lub demobilizacja wyborców w zależności od konfiguracji, w jakiej opozycja startuje w wyborach i jak to się przekłada na podział mandatów. Podajemy dane wskazujące, w jakim stopniu różne bloki wyborcze („KO+Lewica+PL2050+PSL”, „KO+PL2050+PSL”, „KO+Lewica”, „PL2050+PSL”) są akceptowane przez wyborców partii, które je tworzą. Pokazujemy także, na ile bliskie sobie (bądź oddalone od siebie) są elektoraty poszczególnych partii pod względem wieku, wykształcenia i religijności oraz opinii/poglądów w takich kwestiach jak prawna regulacja aborcji, pozycja Polski w Unii Europejskiej czy sposób reagowania państwa na kilkunastoprocentową inflację.

Raport daje liderom politycznym wyraźne wskazówki, gdzie opozycja demokratyczna może szukać dodatkowych głosów i jakie grupy społeczne powinna szczególnie mobilizować do udziału w wyborach. Mamy też nadzieję, że **raport** pomoże politykom podjąć jak najlepszą decyzję w sprawie wariantu startu opozycji demokratycznej w wyborach.

*Andrzej Machowski
Fundacja Forum Długiego Stołu*

**Sondaż obywatelski na zlecenie Fundacji Forum Długiego Stołu zrealizował
w dniach 1–13 marca 2023 roku Kantar Public**

1. Kilka słów o metodologii sondażu

Realizując sondaż obywatelski, którego głównym celem było sprawdzenie efektywności różnych wariantów startu opozycji demokratycznej w wyborach, chcieliśmy uniknąć trzech podstawowych błędów, jakie często spotykamy w standardowych sondażach badających ten sam problem.

Pierwszy błąd to tzw. „efekt echa” (to jak respondenci odpowiadają na pytanie o preferencje wyborcze w wariancie np. czterech list opozycji może mieć wpływ na to, jak odpowiadają w wariancie jednej listy opozycji) – źródłem tego błędu jest pytanie o różne warianty startu opozycji tej samej grupy respondentów.

Drugi to kierowanie do respondentów na początku wywiadu preselekcyjnego pytania „czy weźmiesz udział w wyborach” – zakłada się w ten sposób, że to, w jakiej konfiguracji startuje w wyborach opozycja demokratyczna nie ma wpływu na frekwencję wyborczą czyli na mobilizację i demobilizację wyborców.

Trzeci błąd – dotyczy on etapu przeliczania oszacowanego poparcie dla komitetów wyborczych na mandaty – to założenie, że preferencje wyborców niezdecydowanych rozłożą się ostatecznie w tych samych proporcjach, co wyborców zdecydowanych na kogo oddać swój głos.

W sondażu obywatelskim badanie przeprowadziliśmy na czterech niezależnych próbach (A, B, C i D), po 1000 respondentów każda, reprezentatywnych dla populacji dorosłych Polaków pod względem płci, wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania (wieś i różnej wielkości miasta) oraz województwa. Próby były dobierane w ten sam sposób i w tym samym czasie. W zależności od próby respondenci byli konfrontowani:

- w próbie A z listą komitetów wyborczych, wśród których były **KO, Lewica, PL2050 i PSL**
(wariant startu opozycji demokratycznej z czterech list – **wariant A**);
- w próbie B z listą komitetów wyborczych, wśród których były **blok wyborczy „KO+Lewica” i blok wyborczy „PL2050+PSL”**
(pierwszy wariant startu opozycji demokratycznej z dwóch list – **wariant B**);
- w próbie C z listą komitetów wyborczych, wśród których były **blok wyborczy „KO+PL2050+PSL” oraz Lewica**
(drugi wariant startu opozycji demokratycznej z dwóch list – **wariant C**);
- w próbie D z listą komitetów wyborczych, wśród których był **blok wyborczy „KO+Lewica+PL2050+PSL”**
(wariant startu opozycji demokratycznej z jednej listy – **wariant D**).

W każdej z prób respondenci najpierw byli zapoznawani z listą komitetów wyborczych, a dopiero potem pytani o ich możliwe zachowania wyborcze: „oddam głos na ...” lub „jeszcze nie wiem, na jaki komitet oddam swój głos” lub „nie wezmę udziału w wyborach”. Taka procedura umożliwia sprawdzenie, jak zmienia się frekwencja wyborcza w zależności od tego, w jakiej konfiguracji startuje w wyborach opozycja demokratyczna.

Możliwość wyboru opcji „nie wezmę udziału w głosowaniu” dopiero po przedstawieniu listy komitetów wyborczych zawyża deklarowaną frekwencję o ok. 15 pkt proc. – gdy porównamy to z badaniami, w których zastosowano preselekcyjne pytanie o udział w wyborach. Dlatego za rzeczywiście głosujących uznano tych respondentów, którzy na dodatkowe pytanie „na ile jesteś pewien, że weźmiesz udział” udzielili odpowiedzi „zdecydowanie”. Udzielających odpowiedzi „raczej” zaliczono do niegłosujących.

Respondentów wybierającym odpowiedź „jeszcze nie wiem na kogo oddam swój głos” poproszono o wskazanie dwóch-trzech komitetów wyborczych, które biorą pod uwagę. W zależności od liczby wskazanych komitetów rozdzielano pomiędzy nie po 1/2 lub po 1/3 głosu respondenta. Zsumowane wyniki w ramach każdej próby były podstawą do określenia preferencji wyborczych wyborców niezdecydowanych i przydzielenia ich głosów komitetom wyborczym.

Zakładaną w sondażu homogeniczność czterech prób (w każdej próbie mamy różnych respondentów, ale z punktu widzenia różnych charakterystyk są to „tacy sami respondenci”) sprawdzono porównując średnie i odchylenia standardowe w zakresie wieku, wykształcenia i dochodu oraz odpowiedzi (na skali 1–5) na pytania dotyczące aborcji, inflacji, Unii Europejskiej i religijności (zob. 7). Dane te zawiera tabela 1. Jedynie różnica między średnimi z odpowiedzi na pytanie o Unię Europejską z prób A i B okazała się istotna statystycznie ($p < 0,05$).

Tabela 1

Średnie i odchylenia standardowe wieku, wykształcenia, dochodu oraz w zakresie odpowiedzi (skala 1–5) na pytania dotyczące aborcji, inflacji, Unii Europejskiej i religijności w próbach A, B, C i D

Zmienna ↓	WSZYSCY		próba A		próba B		próba C		próba D	
	śred- nia	odch. stand.	śred- nia	odch. stand.	śred- nia	odch. stand.	śred- nia	odch. stand.	śred- nia	odch. stand.
wiek (liczba ukończonych lat)	48,9	20,0	49,0	19,6	48,9	19,5	49,2	20,3	48,5	20,4
wykształcenie (lata nauki)	12,5	3,2	12,5	3,1	12,5	3,2	12,5	3,3	12,5	3,3
dochód (w tys. zł)	3,9	3,7	3,7	3,2	4,0	3,7	4,0	4,0	3,8	3,8
aborcja (skala 1–5)	3,3	1,9	3,4	1,8	3,3	1,8	3,3	1,9	3,3	1,9
inflacja (skala 1–5)	3,0	1,7	3,0	1,6	3,1	1,7	3,0	1,8	3,0	1,7
UE (skala 1–5)	3,1	1,9	3,3	1,9	3,0	1,8	3,2	1,9	3,1	1,9
religijność (skala 1–5)	2,7	1,7	2,7	1,7	2,7	1,7	2,7	1,7	2,8	1,8

2. Rozkład poparcia w wariantach A, B, C i D

Rozkłady poparcia dla wariantów A, B, C i D wśród respondentów deklarujących, że zdecydowanie wezmą udział w wyborach, zostały na wykresie 1 przedstawione w trzech wersjach: (1), (2) i (3).

Wersja (1) prezentuje procentowy rozkład uzyskany w badaniu

Wersja (2) przedstawia procentowy rozkład poparcia po rozdzieleniu między komitety wyborcze wyborców niezdecydowanych. Podstawą rozdzielenia były odpowiedzi na kierowaną do niezdecydowanych prośbę o wskazanie dwóch-trzech komitetów wyborczych, które biorą pod uwagę. Metodę szacowania rozkładu poparcia u niezdecydowanych przedstawia tabela 2.

Tabela 2

Przyjęty sposób szacowania procentowego rozkładu poparcia u wyborców niezdecydowanych (dane fikcyjne). Niezdecydowani (10 osób) proszeni są o wskazanie dwóch-trzech partii (5 partii do wyboru), które biorą pod uwagę.

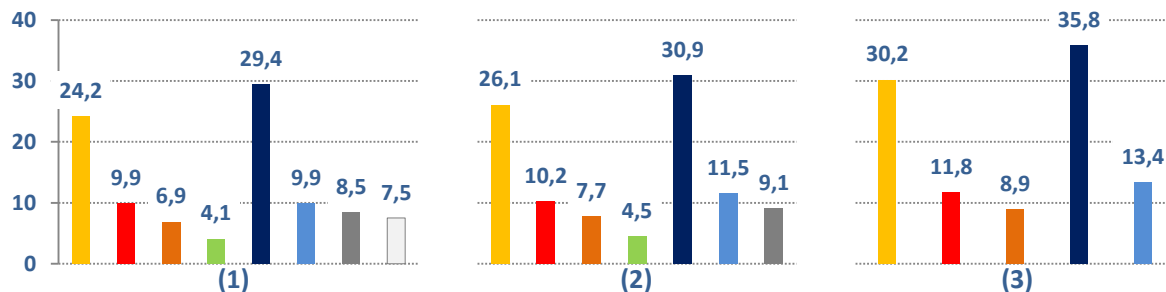
Respondenci niezdecydowani (10 osób)	partia A	partia B	partia C	partia D	partia D	SUMA
1: trzy wskazania	1/3	1/3*	1/3	–	–	1
2: dwa wskazania	1/2	½	–	–	–	1
3: dwa wskazania	–	1/2	1/2	–	–	1
4: trzy wskazania	1/3	1/3*	1/3			1
5: dwa wskazania	–	–	–	1/2	1/2	1
6: trzy wskazania	–	1/3*	1/3	–	1/3	1
7: brak wskazań	–	–	–	–	–	–
8: dwa wskazania	–	½	–	1/2	–	1
9: brak wskazań	–	–	–	–	–	–
10: dwa wskazania	1/2	–	–	–	1/2	1
SUMA:	1,67	2,50	1,50	1,00	1,33	8
sposób wyliczenia procentowego rozkładu	(1,67/8) x100%	(2,50/8) x100%	(1,50/8) x100%	(1,00/8) x100%	(1,33/8) x100%	(8/8) x100%
procentowy rozkład poparcia u wyborców niezdecydowanych:	20,83%	31,25%	18,75%	12,50%	16,67%	100,00%

Wersja (3) przedstawia procentowy rozkład poparcia po proporcjonalnym rozdzieleniu między komitety wyborcze wyborców komitetów „podprogowych” (poniżej 5 proc. dla partii i poniżej 8 proc. dla koalicji wyborczych). W przypadku wszystkich wariantów (A, B, C i D) dotyczy to opcji „inna partia”, co do której przyjęto założenie, że żaden z komitetów, którego poparcie respondent rozważał wskazując „inna partia” nie przekroczył 5-proc. progu. W przypadku wariantu A dotyczy to także PSL. Rozkład w wersji (3) jest podstawą przy rozdziale mandatów.

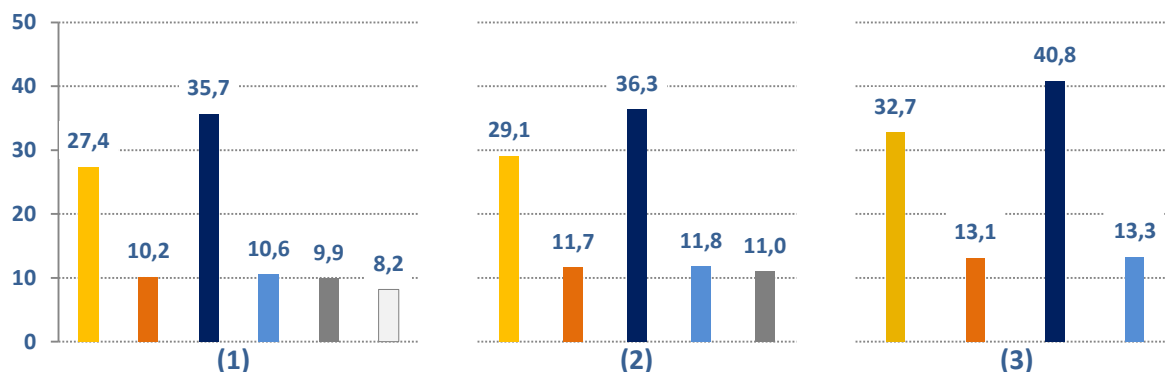
Wykres 1

Rozkład poparcia w wariantach A, B, C i D (dane w proc.)

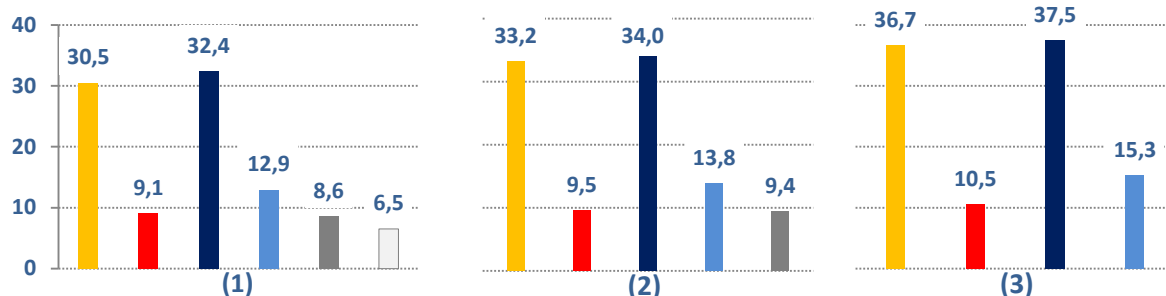
Wariant A: KO Lewica PL2050 PSL PiS Konfederacja inna partia niezdecydowani
(frekwencja 58,9 proc.)

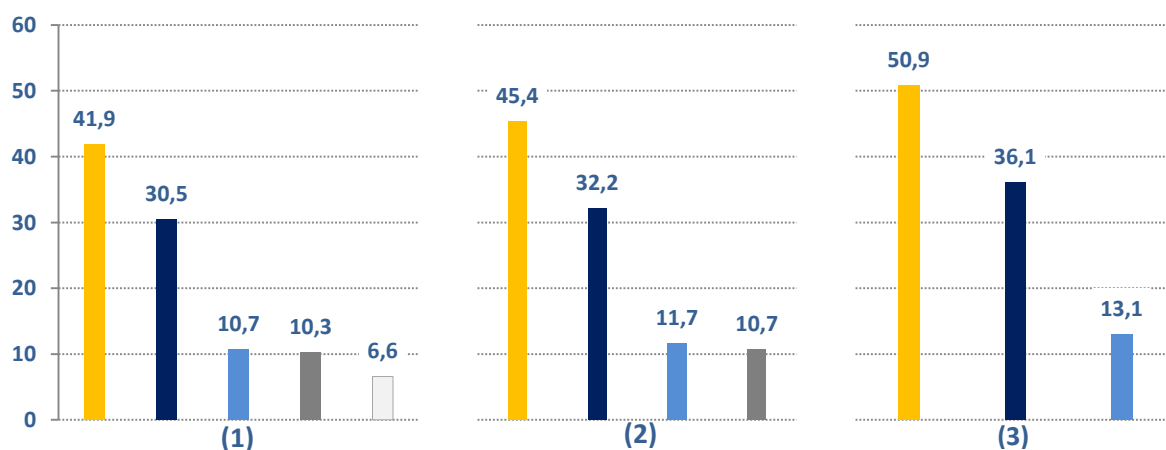
Wariant B: KO+Lewica PL2050+PSL PiS Konfederacja inna partia niezdecydowani
(frekwencja 60,3 proc.)

Wariant C: KO+PL2050+PSL Lewica PiS Konfederacja inna partia niezdecydowani
(frekwencja 59,1 proc.)

Wariant D: KO+Lewica+PL2050+PSL PiS Konfederacja inna partia niezdecydowani
(frekwencja 57,2 proc.)

3. Podział mandatów w wariantach A, B, C i D

Podział mandatów dla analizowanych wariantów przeprowadzono w ramach modelu matematycznego systemu D'Hondta (por.: Flis J., Słomczyński W., Stolicki D. [2019] Kociołek i chochelka: formuła szacowania rozkładu mandatów metodą Jeffersona-D'Hondta. *Decyzje* 39, 5-40). W modelu tym liczbę mandatów przypadającą i -temu komitetowi wyborczemu (s_i) wyraża wzór

$$s_i = p_i * s - (c/2) + p_i * n * (c/2) \quad [1]$$

gdzie:

- p_i to odsetek głosów oddanych na i -ty komitet wyborczy, liczony w stosunku do liczby głosów oddanych na komitety wyborcze uczestniczące w podziale mandatów;
- s to ogólna liczba mandatów do zdobycia (u nas: 460);
- c to liczba okręgów wyborczych (u nas: 41);
- n to liczba komitetów wyborczych uczestniczących w podziale mandatów.

Symulacja podziału mandatów przedstawiona na wykresie 2 pokazuje, że opozycja demokratyczna – przy poparciu takim, jak na wykresie 1 – może uzyskać bezwzględną większość mandatów jedynie w wariantcie D, czyli gdy startuje w wyborach na jednej liście.

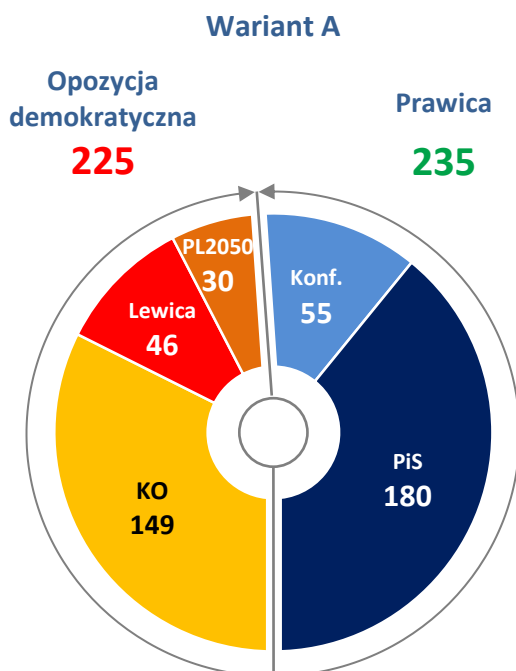
Tak dużą różnicę – w liczbie mandatów, jakie może zdobyć łącznie opozycja demokratyczna – między wariantami A, B i C z jednej strony (208-225 mandatów) a wariantem D z drugiej (245 mandatów), spowodowały dwa czynniki.

Pierwszy, to specyfika „arytmetyki” systemu D'Hondta. Załóżmy, że mamy 6 partii przekraczających 5-proc. próg wyborczy. Partie 1-4 (każda z 13-procentowym poparciem) tworzą jeden obóz polityczny, a partie 5-6 – drugi. Zgodnie ze wzorem [1], przy 6 partiach uczestniczących w podziale mandatów, każda z partii 1-4 zdobędzie po 55,3 mandatu – łącznie 221 mandatów, co oznacza przegraną. Gdyby partie 1-4 stworzyły jedną listę (z poparciem 52-procentowym) to – teraz przy 3 komitetach uczestniczących w podziale mandatów – zgodnie ze wzorem [1] zdobyłyby 251 mandatów (o 30 więcej niż przy starcie z 4 list) czyli odniosłyby mandatowe zwycięstwo.

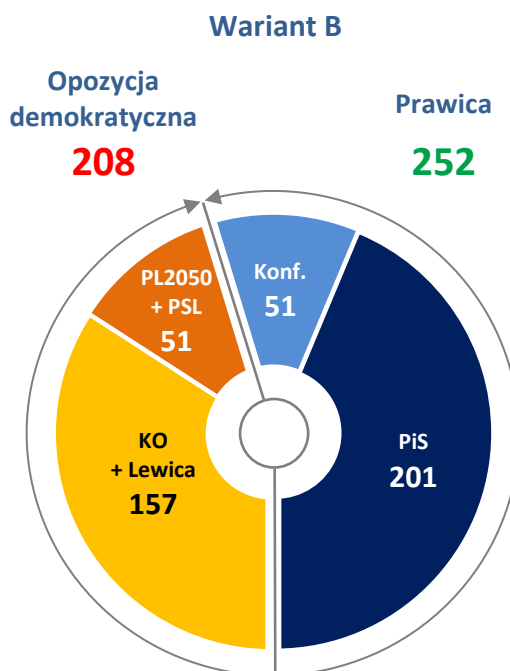
Drugim czynnikiem jest bardzo różnicująca warianty A, B, C i D mobilizacja lub demobilizacja wyborców opozycji demokratycznej z jednej strony oraz wyborców PiS i Konfederacji z drugiej (zob. 4).

Wykres 2:

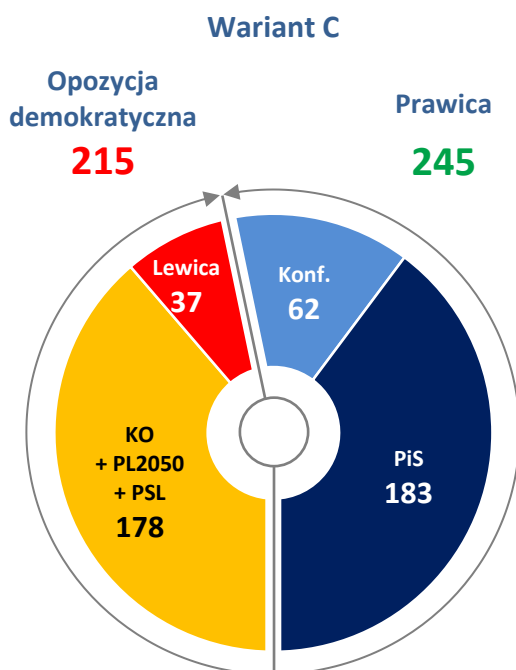
Podział mandatów w zależności od wariantu startu opozycji w wyborach

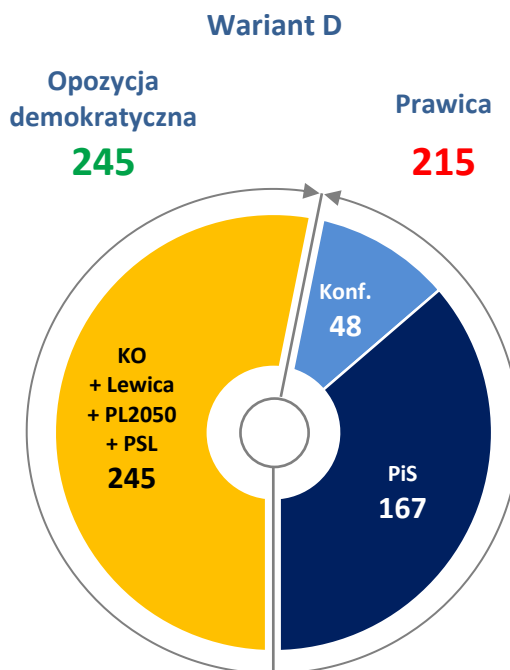
Opozycja demokratyczna na 4 listach:
KO, Lewica, PL2050 i PSL

Opozycja demokratyczna na 2 listach:
blok "KO+Lewica" i blok "PL2050+PSL"

Opozycja demokratyczna na 2 listach:
blok "KO+PL2050+PSL" i Lewica

Opozycja demokratyczna na 1 liście:
blok "KO+Lewica+PL2050+PSL"

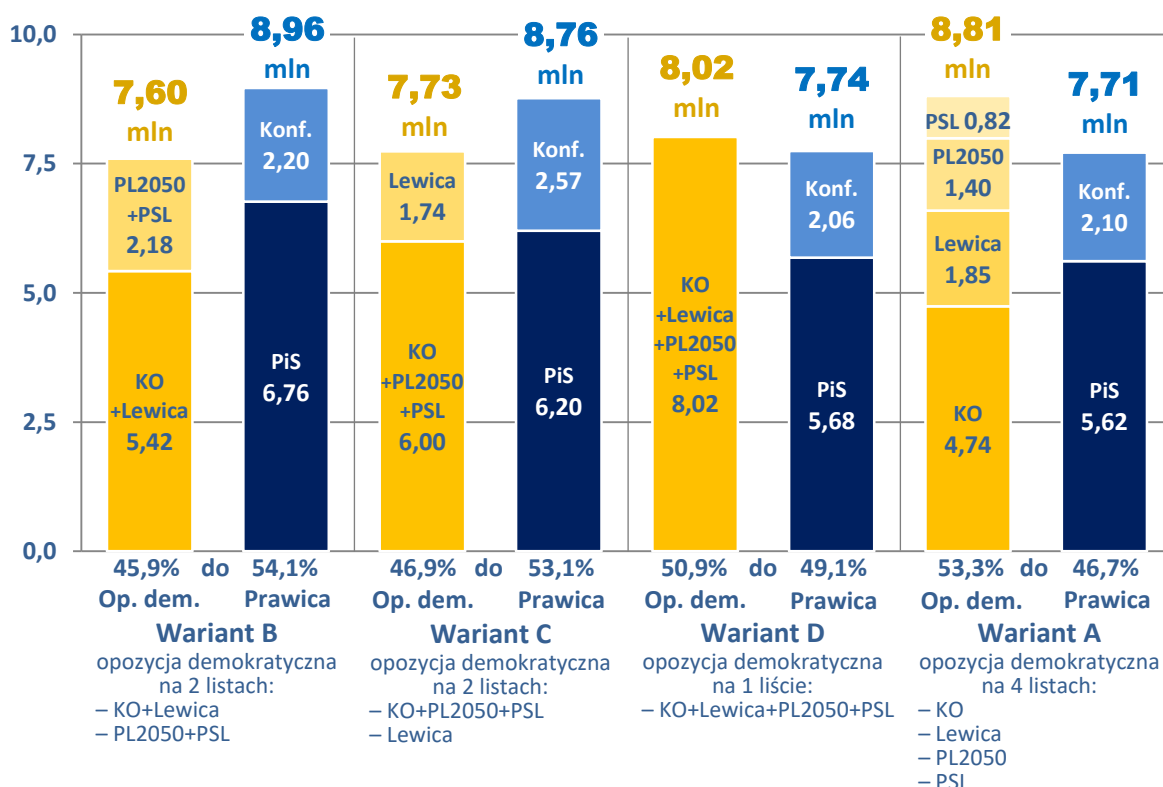
4. Mobilizacja / demobilizacja wyborców opozycji demokratycznej oraz Konfederacji i PiS w wariantach A, B, C i D

Przedstawione na wykresie 3 liczby wyborców opozycji demokratycznej, PiS i Konfederacji wyliczono mnożąc odsetek poparcia przez odsetek frekwencji dla danego wariantu, a następnie przez liczbę uprawnionych do głosowania (przyjęto, że jest ich 30,85 mln – to liczba dorosłych mieszkańców Polski wg GUS z czerwca 2022 r.).

Jedynie dwa brzegowe warianty startu opozycji demokratycznej w wyborach – na czterech listach lub na jednej liście – dają jej przewagę głosów nad głosami zdobytymi przez PiS i Konfederację łącznie (odpowiednio 53,3 do 46,7 proc. i 50,9 do 49,1 proc.). Przy wariantach pośrednich B i C przewagę głosów zyskują PiS i Konfederacja. To efekt sporej mobilizacji wyborców PiS i Konfederacji oraz wyraźnej demobilizacji wyborców opozycji demokratycznej w tych dwóch wariantach (w wariantcie B – w stosunku do wariantu A – liczba wyborców PiS i Konfederacji to 116 proc. a wyborców opozycji demokratycznej – 82 proc.; a w wariantcie C to, odpowiednio, 114 proc. i 88 proc.).

Wykres 3:

Mobilizacja/demobilizacja wyborców opozycji demokratycznej, PiS i Konfederacji oraz stosunek głosów oddanych na opozycję demokratyczną do głosów oddanych na PiS i Konfederację – w zależności od wariantu startu opozycji demokratycznej w wyborach

5. Poparcie dla opozycji demokratycznej, PiS i Konfederacji w grupach społecznych

Dane w tabeli 3 odnoszą się do wariantów A, B, C i D potraktowanych łącznie. W przypadku opozycji demokratycznej zsumowano głosy oddane na KO, Lewicę, PL2050 i PSL z wariantu A, głosy oddane na blok „KO+Lewica” i blok „PL2050+PSL” z wariantu B, głosy oddane na blok „KO+PL2050+PSL” z wariantu C oraz głosy oddane na blok „KO+Lewica+PL2050+PSL” z wariantu D. Podobnie zsumowano z czterech wariantów głosy oddane na Konfederację i PiS. Ten sam zabieg wykonano w odniesieniu do „innej partii” oraz niezdecydowanych.

Opozycja demokratyczna (średnie poparcie w wariantach A, B, C i D – 41 proc.) uzyskuje poparcie wyższe od średniej wśród:

kobiet, osób powyżej 40 r. życia, osób z wykształceniem wyższym (55 proc.), mieszkańców miast powyżej 100 tys. (zwłaszcza powyżej 500 tys. – 58 proc.), osób pracujących w ramach umowy o pracę lub prowadzących własną działalność gospodarczą, osób uczących się i pracujących (74 proc.) lub uczących się i niepracujących (52 proc.), osób zarabiających powyżej 3 tys. zł netto (zwłaszcza w przedziale 5-7 tys. – 51 proc.).

Konfederacja (średnie poparcie w wariantach A, B, C i D – 11 proc.) uzyskuje poparcie wyższe od średniej wśród:

mężczyzn (17 proc.), osób w wieku 18-39 lat (27 proc.), osób w wykształceniu średnim lub wyższym, mieszkańców miast do 20 tys. i miast 100-500 tys., osób pracujących w ramach umowy o pracę, pracujących w ramach umowy zlecenia lub o dzieło (31 proc.), osób prowadzących własną działalność gospodarczą (27 proc.), osób uczących się i niepracujących (20 proc.), osób o dochodach do 1 tys. zł netto lub dochodach powyżej 4 tys. (zwłaszcza powyżej 7 tys. – 23 proc.).

Prawo i Sprawiedliwość (średnie poparcie w wariantach A, B, C i D – 32 proc.) uzyskuje poparcie wyższe od średniej wśród:

kobiet, osób powyżej 60 r. życia (46 proc.), osób z wykształceniem podstawowym lub gimnazjalnym (51 proc.) i z wykształceniem zasadniczym zawodowym lub niepełnym średnim (51 proc.), mieszkańców wsi (41 proc.) rolników (47 proc.), emerytów i rencistów (48 proc.), bezrobotnych (45 proc.), osób o dochodach do 3 tys. zł netto (zwłaszcza 1-2 tys. – 55 proc.).

Tabela 3:

Poparcie dla opozycji demokratycznej, Konfederacji i PiS
w zależności od płci, wieku, wykształcenia, miejsca zamieszkania, statusu zawodowego i dochodu
(Dane w proc.; sumują się do 100 proc. w kolumnach; pogrubiono wartości wyższe niż średnie poparcie
w odniesieniu do wszystkich badanych)

PŁEĆ	wszyscy	mężczyźni				kobiety			
Opozycja demokratyczna	41	38				44			
Konfederacja	11	17				5			
Prawo i Sprawiedliwość	32	31				34			
inna partia	9	10				9			
niezdecydowani	7	5				8			
WIEK	wszyscy	18–39		40–59		60 i więcej			
Opozycja demokratyczna	41	38		42		42			
Konfederacja	11	27		8		2			
Prawo i Sprawiedliwość	32	13		32		46			
inna partia	9	15		10		4			
niezdecydowani	7	7		9		5			
WYKSZTAŁCENIE	wszyscy	podstawowe / gimnazjalne		zasadnicze zawodowe / nieukończone średnie		średnie / pomaturalne		ukończone wyższe	
Opozycja demokratyczna	41	25		27		41		55	
Konfederacja	11	9		9		13		12	
Prawo i Sprawiedliwość	32	51		51		29		17	
inna partia	9	5		8		11		10	
niezdecydowani	7	10		6		6		6	
MIEJSCE ZAMIESZKANIA	wszyscy	wieś		miasto do 20 tys.		miasto 20-100 tys.		miasto 100-500 tys.	
Opozycja demokratyczna	41	32		44		38		45	
Konfederacja	11	10		12		11		14	
Prawo i Sprawiedliwość	32	41		29		35		22	
inna partia	9	9		7		9		12	
niezdecydowani	7	7		8		7		6	
STATUS ZAWODOWY	wszyscy	umowa o pracę	umowa zlecenie / o dzieło	własna działalność gosp.	rolnik	emeryt / rencista	bezrobotny	uczę się / studiuję i pracuję	uczę się / studiuję i nie pracuję
Opozycja demokratyczna	41	44	31	42	20	41	26	74	52
Konfederacja	11	14	31	27	5	2	9	9	20
Prawo i Sprawiedliwość	32	21	23	16	47	48	45	4	2
inna partia	9	12	12	12	10	5	15	10	18
niezdecydowani	7	9	3	3	18	5	4	3	9
DOCHODY (w zł osobiste netto)	wszyscy	do 1 tys.	1-2 tys.	2-3 tys.	3-4 tys.	4-5 tys.	5-7 tys.	7 tys. i więcej	Odmowa odp.
Opozycja demokratyczna	41	28	30	38	45	49	51	46	45
Konfederacja	11	14	4	7	7	15	16	23	12
Prawo i Sprawiedliwość	32	42	55	40	28	22	17	18	22
inna	9	12	5	9	12	10	11	8	9
niezdecydowani	7	4	7	5	8	5	5	4	12

6. Akceptacja wariantów blokowych wśród wyborców partii opozycji demokratycznej

Respondentów deklarujących poparcie dla któregoś z bloków wyborczych w wariantach B, C i D zapytano, na kandydata której partii w ramach bloku oddadzą swój głos. To pozwoliło oszacować liczbę wyborców popierających daną partię w ramach bloku wyborczego, który ona współtworzy.

Porównując oszacowaną liczbę głosów oddanych na dany blok wyborczy z liczbą głosów oddanych łącznie w wariantcie A na partie ów blok tworzące (tabela 4), widać, że najbardziej efektywne mobilizacyjnie są bloki „PL2050+PSL” (98 proc.) oraz „KO+Lewica+PL2050+PSL” (91 proc.). Gorzej pod tym względem wypadają bloki „KO+PL2050+PSL” (86 proc.) i blok „KO+Lewica” (zaledwie 82 proc.).

Z kolei patrząc w jakim stopniu bloki wyborcze potrafią mobilizować wyborców pojedynczych partii (tabela 5), widać, że naj słabiej mobilizują się wyborcy Lewicy (80 proc. w przypadku bloku „KO+Lewica” i zaledwie 69 proc. w przypadku bloku „KO+Lewica+PL2050+PSL”).

Wyborcy PL2050 znakomicie reagują na blok „PL2050+PSL” (117 proc.), a mniej entuzjastycznie na blok „KO+Lewica+PL2050+PSL” (87 proc.) i na blok „KO+PL2050+PSL” (85 proc.)

Zawiązywany przez PSL blok wyborczy z PL2050 cieszy się słabym poparciem wyborców PSL (zaledwie 66 proc.). U wyborców PSL bardzo wysokim poparciem cieszy się natomiast blok „KO+PL2050+PSL” (121 proc. – blok ten jest skłonnych poprzeć więcej zwolenników PSL niż popierających PSL, gdy partia ta startuje samodzielnie) oraz blok „KO+Lewica+PL2050+PSL” (98 proc.).

Wyborcy KO najlepiej reagują na jedną listę opozycji (99 proc.), słabym poparciem cieszą się u nich warianty pośrednie – blok „KO+PL2050+PSL” (81 proc.) i blok „KO+Lewica” (83 proc.).

Można powiedzieć, że wyborcom PSL „jest po drodze” z wyborcami KO, wyborcom PL2050 z wyborcami PSL, a wyborcom KO ze wszystkimi – ale po warunkiem, że cztery partie opozycyjne tworzą wspólną listę. Najbardziej sceptyczni wobec jakiegokolwiek blokowania list są wyborcy Lewicy.

Tabela 4:

Ilu wyborców (dane w mln wyborców) popiera partie, a ilu bloki wyborcze, które one tworzą (podejście „sumaryczne”)

suma głosów oddanych na KO i Lewicę w wariantcie A 6,59 mln	głosy oddane na blok „KO+Lewica” w wariantcie B 5,42 mln	$(5,42 / 6,59) \times 100\%$ 82 proc.
suma głosów oddanych na PL2050 i PSL w wariantcie A 2,22 mln	głosy oddane na blok „PL2050+PSL” w wariantcie B 2,18 mln	$(2,18 / 2,22) \times 100\%$ 98 proc.
suma głosów oddanych na KO, PL2050 i PSL w wariantcie A 6,96 mln	głosy oddane na blok „KO+PL2050+PSL” w wariantcie C 6,00 mln	$(6,00 / 6,96) \times 100\%$ 86 proc.
suma głosów oddanych na KO, Lewicę, PL2050 i PSL w wariantcie A 8,81 mln	głosy oddane na blok „KO+Lewica+PL2050+PSL” w wariantcie D 8,02 mln	$(8,02 / 8,81) \times 100\%$ 91 proc.

Tabela 5:

Ilu wyborców popiera partie, a ilu bloki wyborcze, które one tworzą (podejście „partyjne”)

PARTIE →	KO		Lewica		PL2050		PSL	
liczba wyborców (w mln) w wariantcie A →	4,74		1,85		1,40		0,82	
BLOKI WYBORCZE ↓	wyborcy KO w bloku wyborczym		wyborcy Lewicy w bloku wyborczym		wyborcy PL2050 w bloku wyborczym		wyborcy PSL w bloku wyborczym	
	liczba (w mln)	procent w stosunku do liczby wyborców w wariantcie A	liczba (w mln)	procent w stosunku do liczby wyborców w wariantcie A	liczba (w mln)	procent w stosunku do liczby wyborców w wariantcie A	liczba (w mln)	procent w stosunku do liczby wyborców w wariantcie A
KO+Lewica w wariantcie B	3,94	83%	1,48	80%	–	–	–	–
PL2050+PSL w wariantcie B	–	–	–	–	1,64	117%	0,54	66%
KO+PL2050+PSL w wariantcie C	3,82	81%	–	–	1,19	85%	0,99	121%
KO+Lewica+PL2050+PSL w wariantcie D	4,71	99%	1,28	69%	1,23	87%	0,80	98%

7. Charakterystyka elektoratów – wiek i wykształcenie

Odnutowywany w tym badaniu wiek respondenta to tzw. wiek rocznikowy (2023 *minus* data roczna urodzenia).

W odniesieniu do wykształcenia posłużono się skalą iloczynową przypisując określonym kategoriom wykształcenia najbardziej prawdopodobną liczbę lat nauki:

podstawowemu lub gimnazjalnemu	– 9 lat
zasadniczemu zawodowemu	– 10 lat
niepełnemu średniemu	– 11 lat
średniemu	– 12 lat
pomaturalnemu/policealnemu	– 13 lat
niepełnemu wyższemu	– 14 lat
wyższemu (licencjat)	– 15 lat
wyższemu (magisterium)	– 17 lat
wyższemu (doktorat)	– 19 lat

Średni wiek

u wszystkich badanych, jak i we wszystkich próbach (A, B, C i D) – **49 lat**

Średnia liczba lat nauki

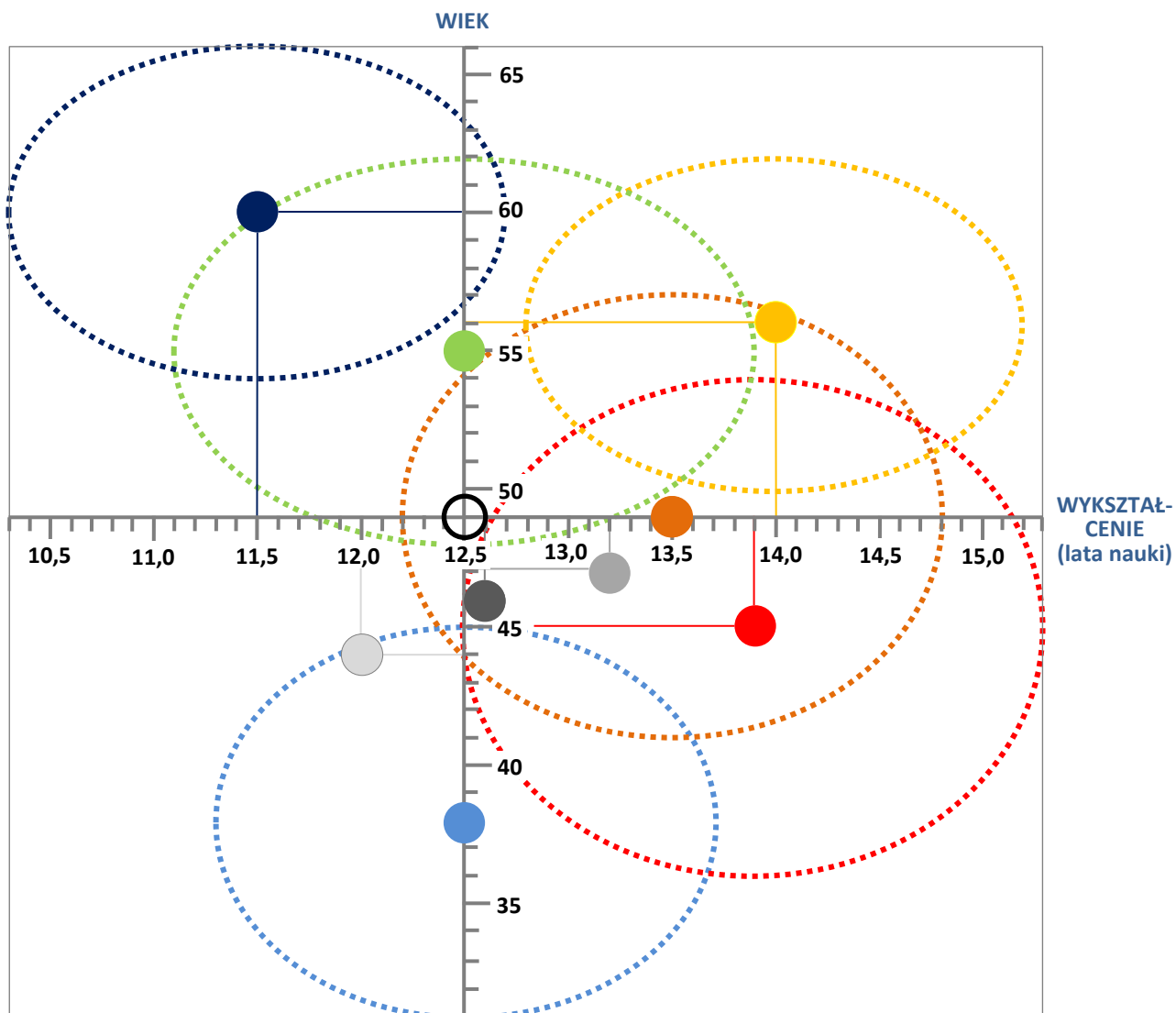
u wszystkich badanych, jak i we wszystkich próbach (A, B, C i D) – **12,5 lat**

Jak pokazuje to wykres 4, mamy trzy elektoraty „starsze” – PiS (średni wiek 60 lat), KO (56 lat) i PSL (55 lat); jeden sytuujący się na poziomie średniego wieku ogólnego – PL2050 (49 lat) oraz dwa elektoraty „młodsze” – Lewica (45 lat) i Konfederacja (38 lat).

Pod względem wykształcenia możemy wyróżnić trzy elektoraty lepiej wykształcone – KO (średnia to 14 lat nauki), Lewica (13,9 lat) i PL2050 (13,5 lat); dwa elektoraty – Konfederacja i PSL – o wykształceniu takim, jak średnia ogólna (12,5 lat) oraz jeden elektorat o wyraźnie niższym wykształceniu – PiS (11,5 lat).

Wykres 4:

Wiek i wykształcenie elektoratów partyjnych w wariancie A – wartości średnie

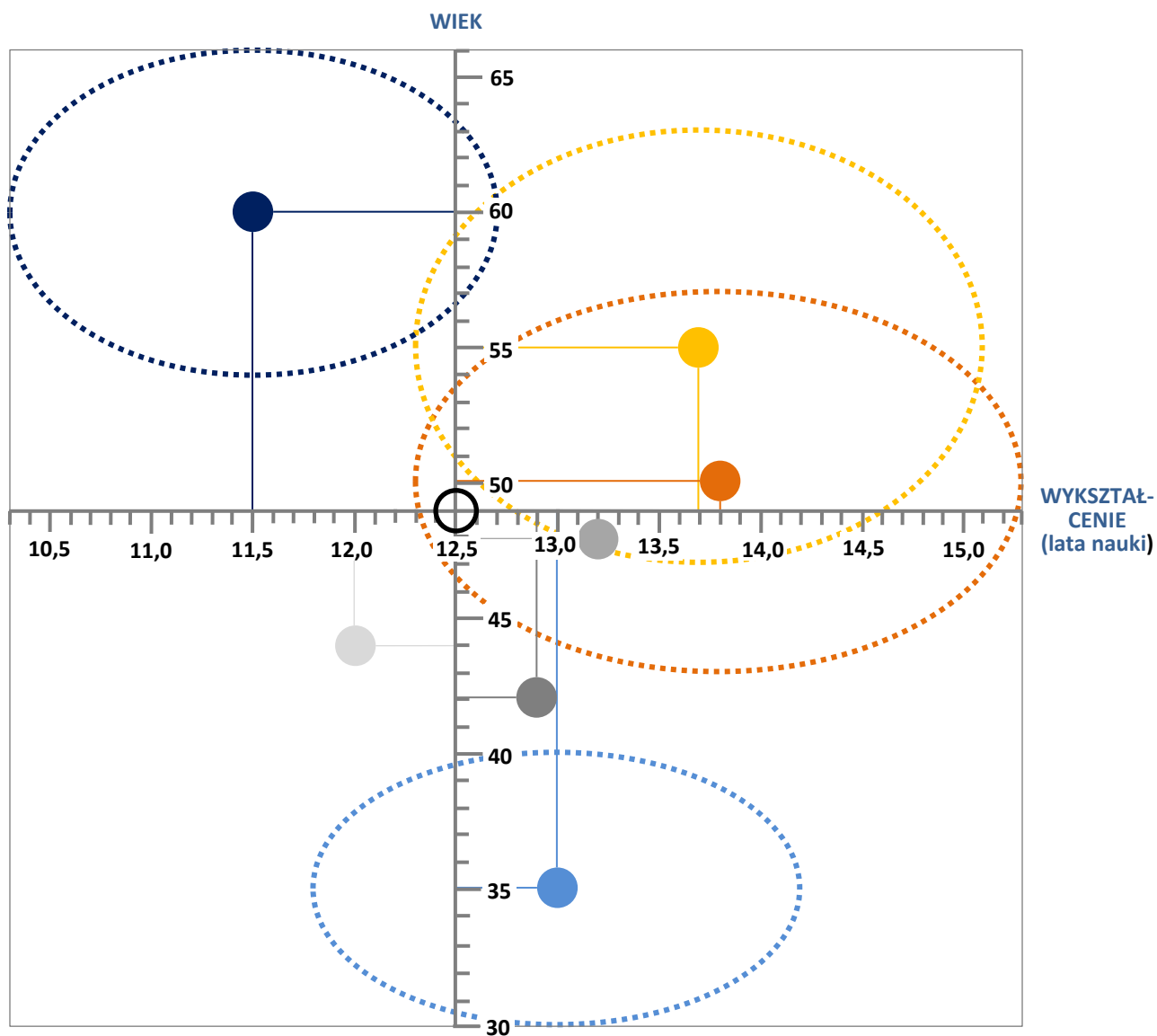
- Lewica ● KO ● PL2050 ● PSL ● Konfederacja ● PiS
● inna partia ● niezdecydowani ● niegłosujący ⊕ WSZYSCY

Przestrzeń, w której mieści się ok. 1/3 środkowych / przeciętnych wyborców w zakresie wieku i wykształcenia (od $-0,41$ do $+0,41$ odchylenia standardowego):

- ⋯ Lewica ⋯ KO ⋯ PL2050 ⋯ PSL ⋯ Konfederacja ⋯ PiS

Wykres 5:

Wiek i wykształcenie elektoratów partyjnych w wariancie B – wartości średnie

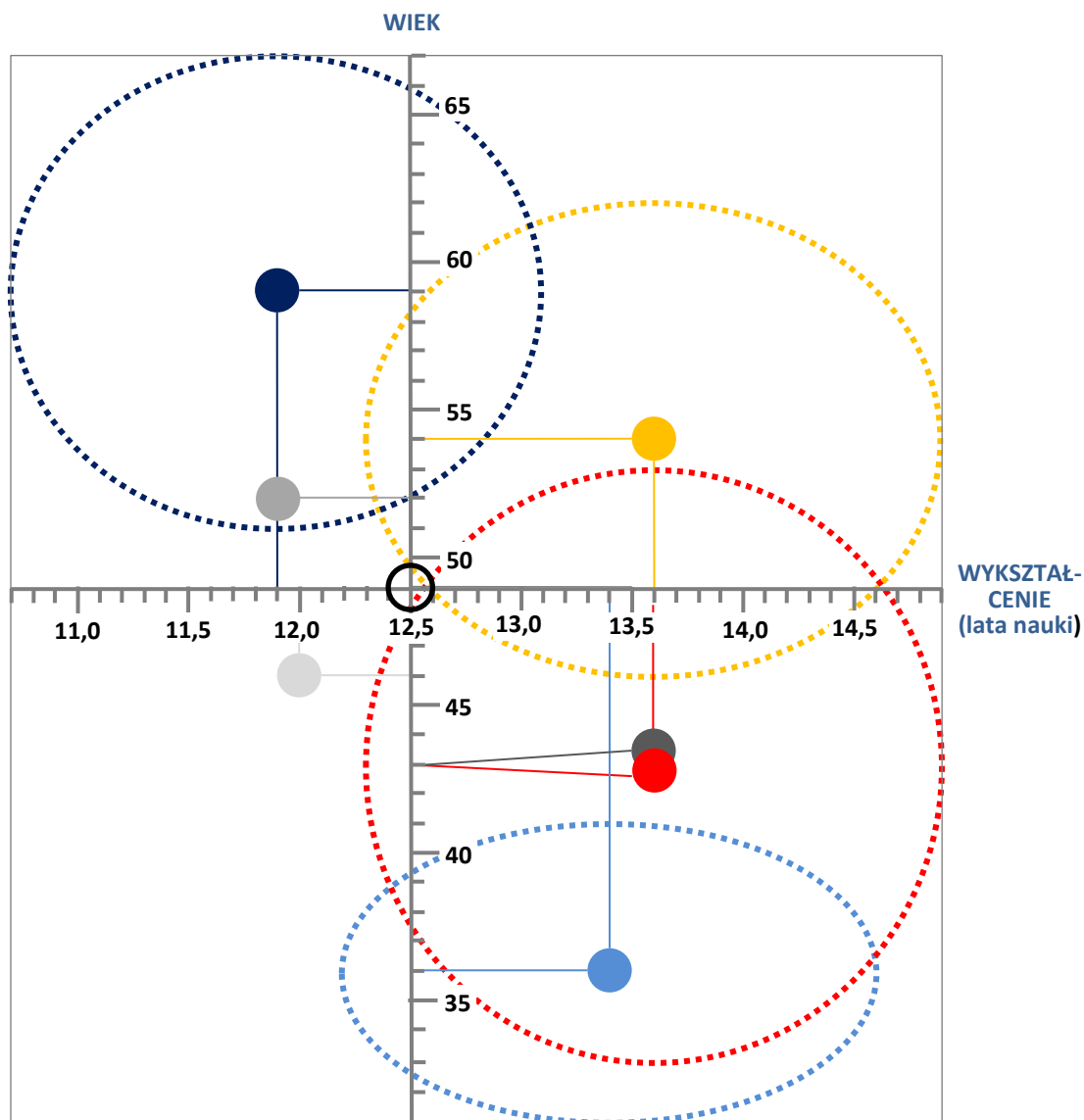
- KO+Lewica
- PL2050+PSL
- Konfederacja
- PiS
- inna partia
- niezdecydowani
- niegłoszący
- + WSZYSCY

Przestrzeń, w której mieści się ok. 1/3 środkowych / przeciętnych wyborców w zakresie wieku i wykształcenia (od $-0,41$ do $+0,41$ odchylenia standardowego):

- KO+Lewica
- PL2050+PSL
- Konfederacja
- PiS

Wykres 6:

Wiek i wykształcenie elektoratów partyjnych w wariancie C – wartości średnie

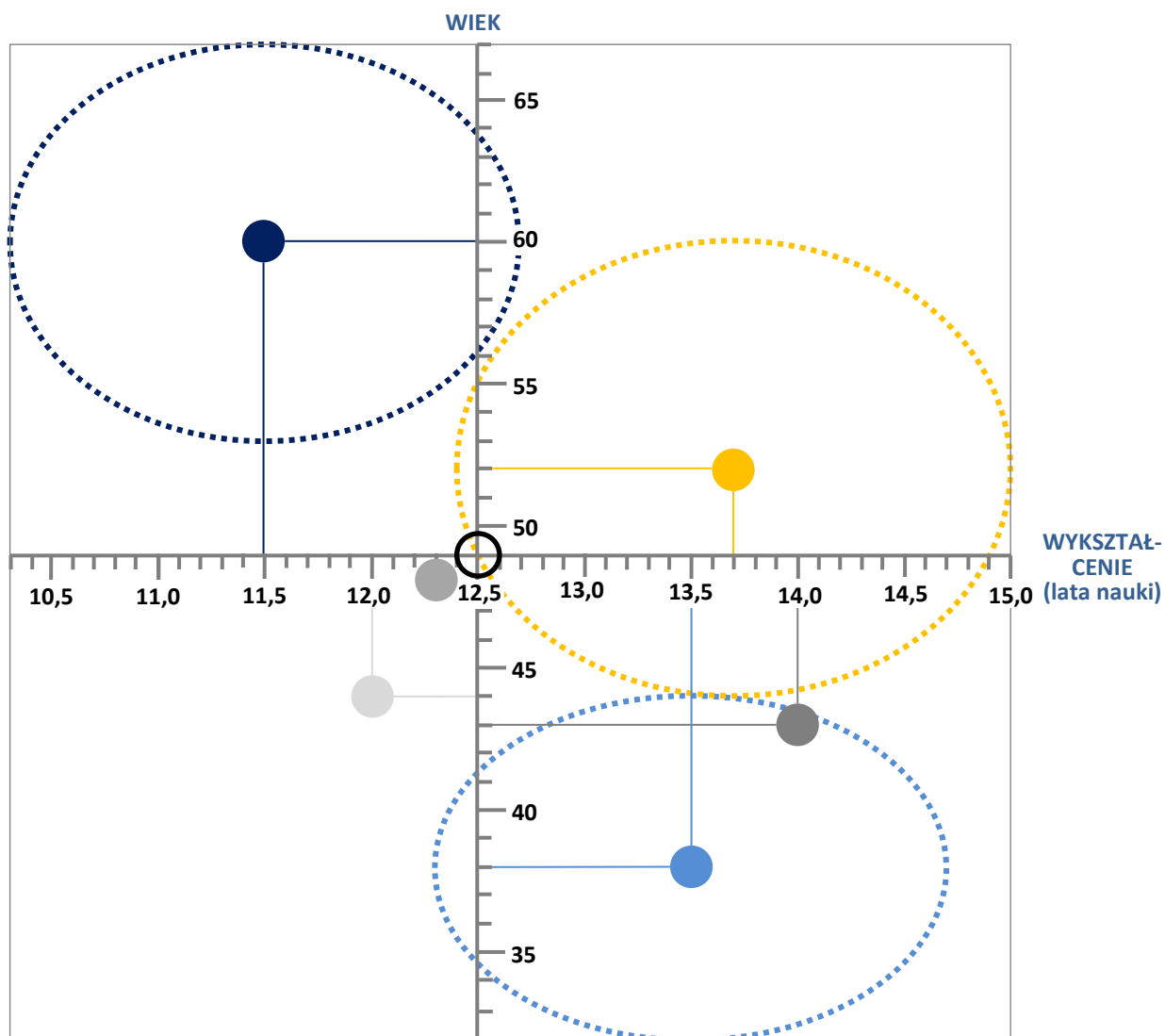
- Lewica ● KO+PL2050+PSL ● Konfederacja ● PiS
- inna partia ● niezdecydowani ● niegłosujący ⊕ WSZYSCY

Przestrzeń, w której mieści się ok. 1/3 środkowych / przeciętnych wyborców w zakresie wieku i wykształcenia (od $-0,41$ do $+0,41$ odchylenia standardowego):

- ⋯ Lewica ⋯ KO+PL2050+PSL ⋯ Konfederacja ⋯ PiS

Wykres 7:

Wiek i wykształcenie elektoratów partyjnych w wariancie D – wartości średnie

- KO+Lewica+PL2050+PSL ● Konfederacja ● PiS
● inna partia ● niezdecydowani ● niegłosujący ⊕ WSZYSCY

Przestrzeń, w której mieści się ok. 1/3 środkowych / przeciętnych wyborców w zakresie wieku i wykształcenia (od $-0,41$ do $+0,41$ odchylenia standardowego):

- ⋯ KO+Lewica+PL2050+PSL ⋯ Konfederacja ⋯ PiS

8. Charakterystyka elektoratów – religijność i poglądy w sprawie prawnej regulacji aborcji

Pytanie o poziom religijności miało postać:

Proszę na skali od „1” do „5” określić swoją religijność, jeżeli:

„5” oznacza, że w pana(i) życiu religia
odgrywa małe znaczenie lub nie odgrywa żadnego
i w ogóle nie uczestniczy Pan(i) w praktykach religijnych;

natomiast

„1” oznacza, że w pana(i) życiu religia
odgrywa duże lub bardzo duże znaczenie
i uczestniczy Pan(i) w praktykach religijnych przynajmniej raz w
tygodniu.

Pytanie o opinię w sprawie prawnej regulacji aborcji miało postać:

Odczytam dwie opinie. Proszę powiedzieć, z którą bardziej się pan(i) zgadza,
tzn. która z nich jest panu(i) bliższa:

Opinia pierwsza:

Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane
z wyjątkiem sytuacji, gdy ciąża zagraża życiu kobiety

Opinia druga:

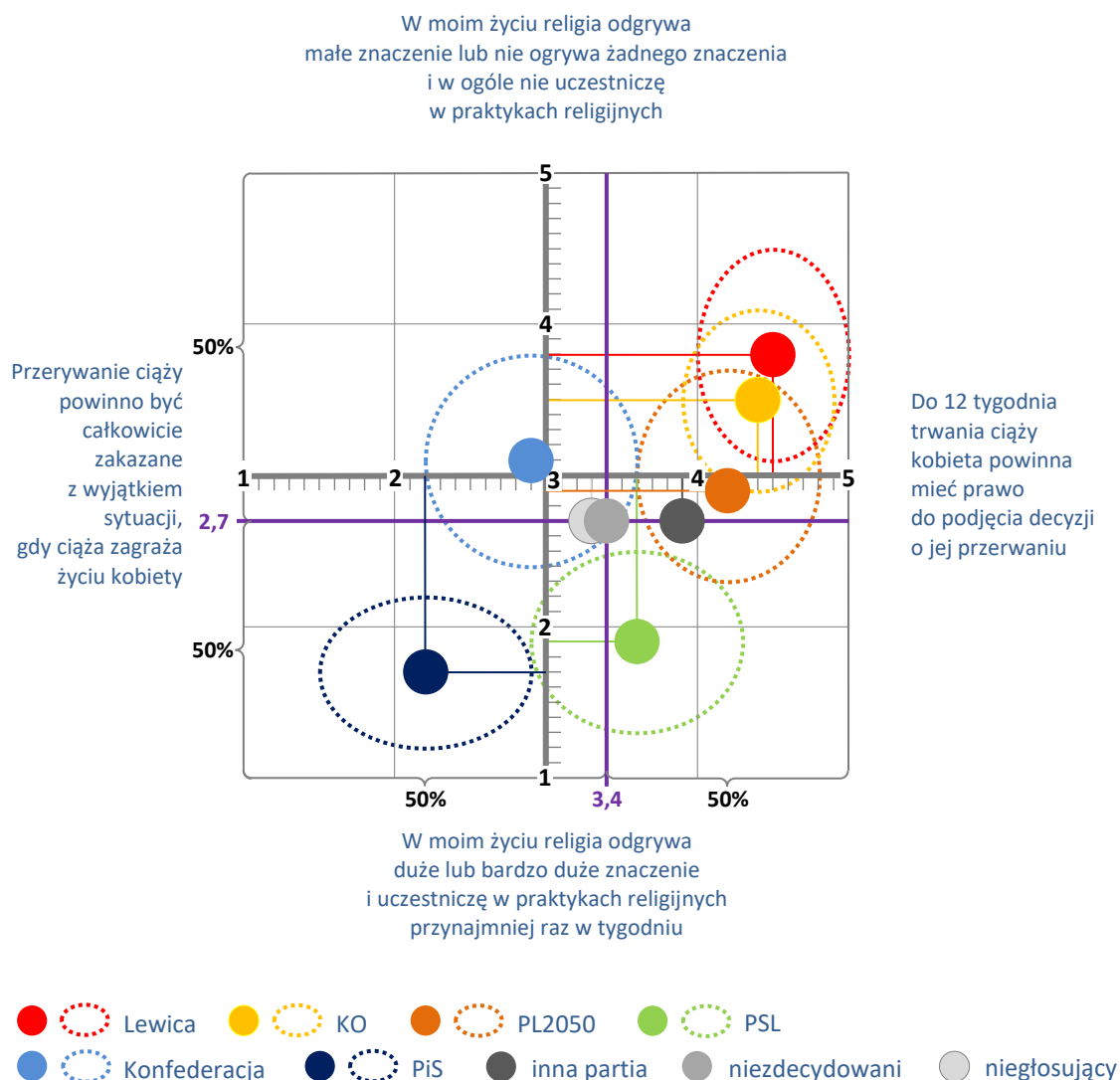
Do 12 tygodnia trwania ciąży kobieta powinna mieć prawo
do podjęcia decyzji o jej przerwaniu

Respondenci mogli wybrać następujące odpowiedzi:

zdecydowanie bliższa jest mi opinia pierwsza	– 1
raczej bliższa jest mi opinia pierwsza	– 2
trudno powiedzieć [nieodczytywana]	– 3
raczej bliższa jest mi opinia druga	– 4
zdecydowanie bliższa jest mi opinia druga	– 5

Wykres 8

Opinie elektoratów partyjnych dotyczące aborcji oraz poziom religijności – wariant A

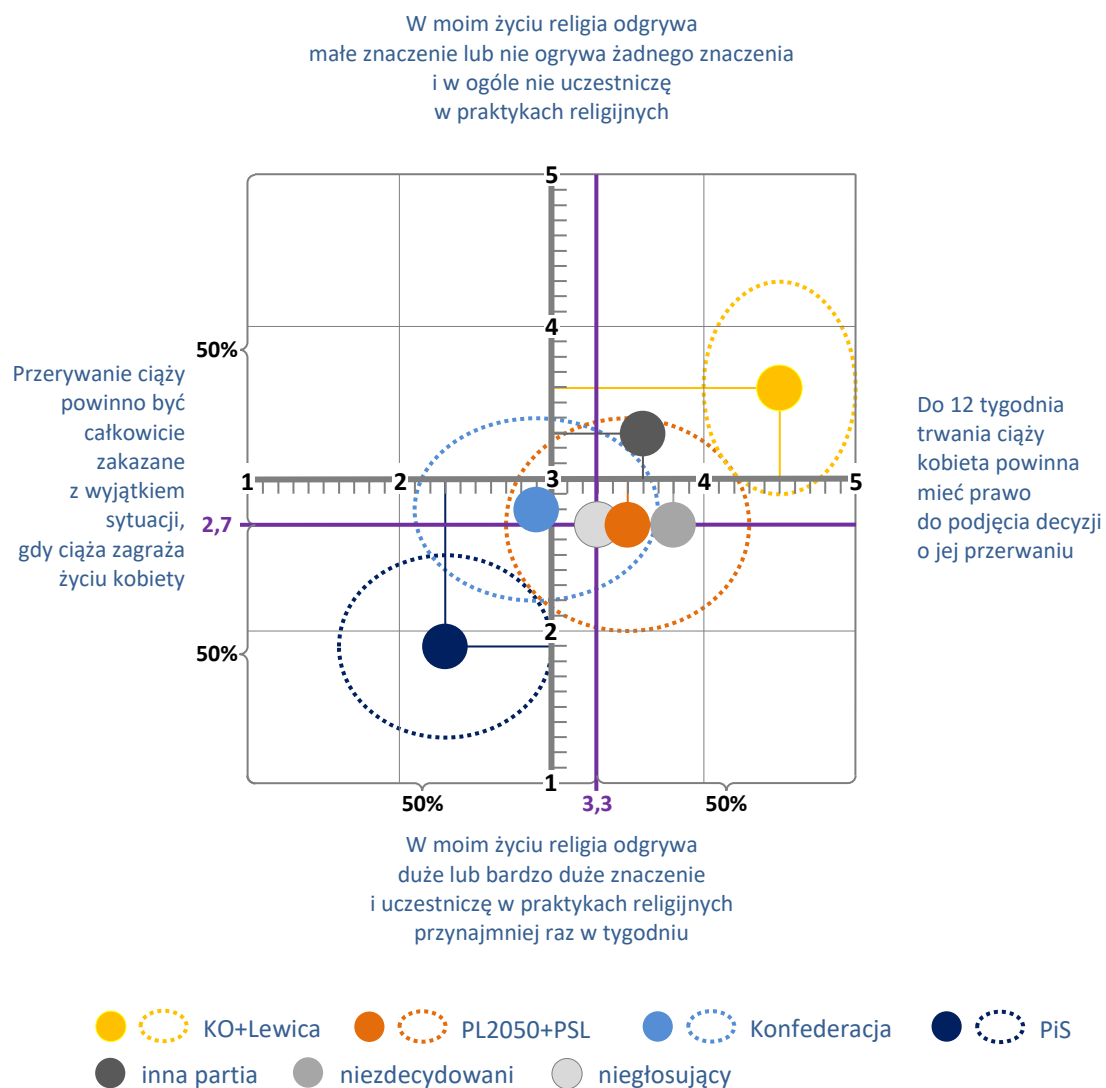
Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 8 pokazuje, że mamy cztery elektoraty, w których przeważają zwolennicy liberalizacji ustawy aborcyjnej – Lewica (4,5 na skali 1–5, gdzie 1 to zakaz aborcji, a 5 to pełna liberalizacja prawa aborcyjnego), KO (4,4), PL2050 (4,2) i PSL (3,6); jeden elektorat bliski postawie neutralnej – Konfederacja (2,9) oraz jeden elektorat wyraźnie konserwatywny – PiS (2,2).

Po względem religijności możemy wyróżnić dwa elektoraty o relatywnie niskiej religijności – Lewica (3,8 na skali 1–5, gdzie 1 to bardzo wysoki, a 5 to bardzo niski poziom religijności) i KO (3,5); dwa elektoraty o umiarkowanym poziomie religijności – Konfederacja (3,1) oraz PL2050 (2,9) oraz dwa elektoraty o wysokim poziomie religijności – PSL (1,9) i PiS (1,7).

Wykres 9

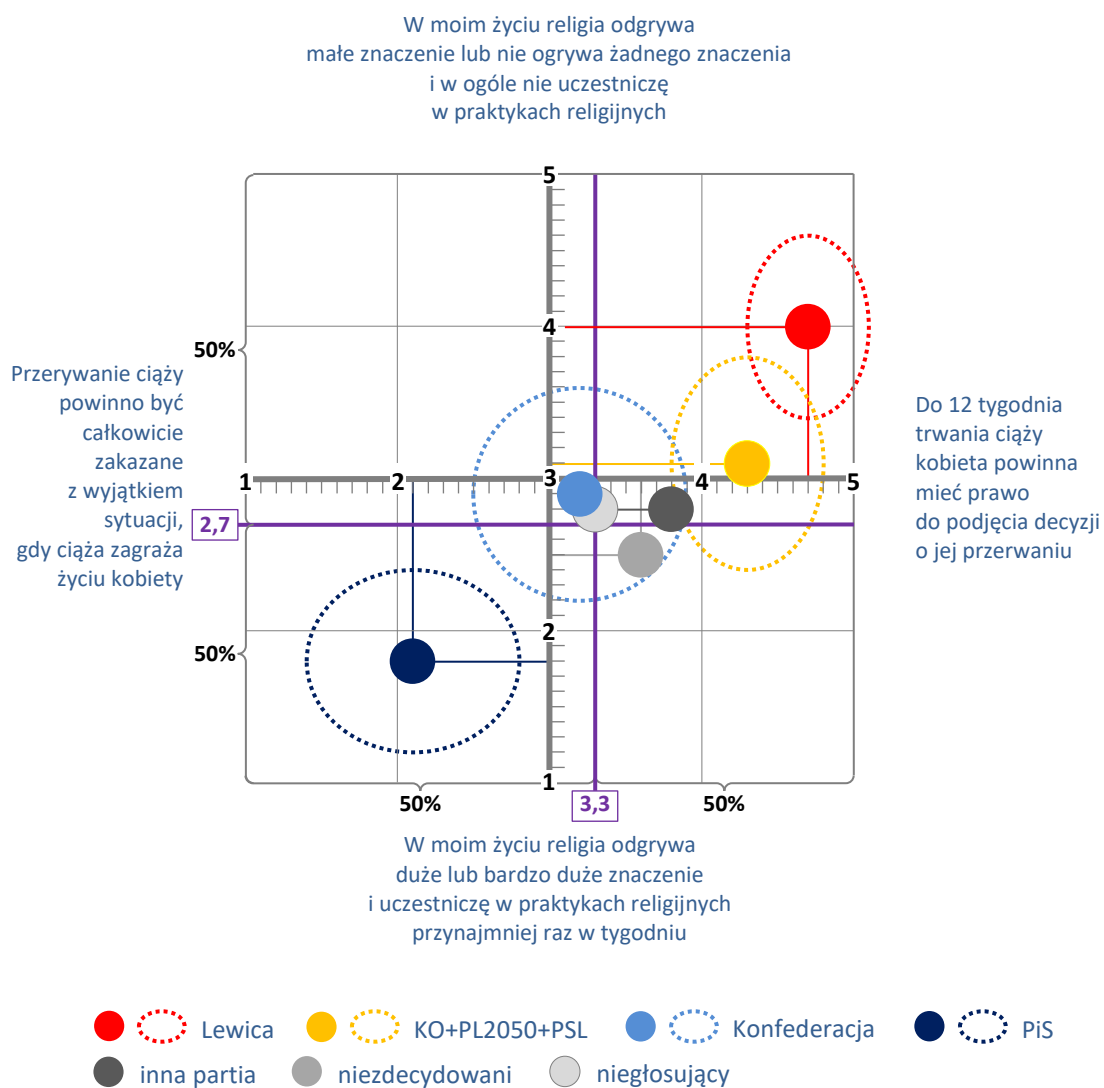
Opinie elektoratów partyjnych dotyczące aborcji oraz poziom religijności – wariant B

Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 10

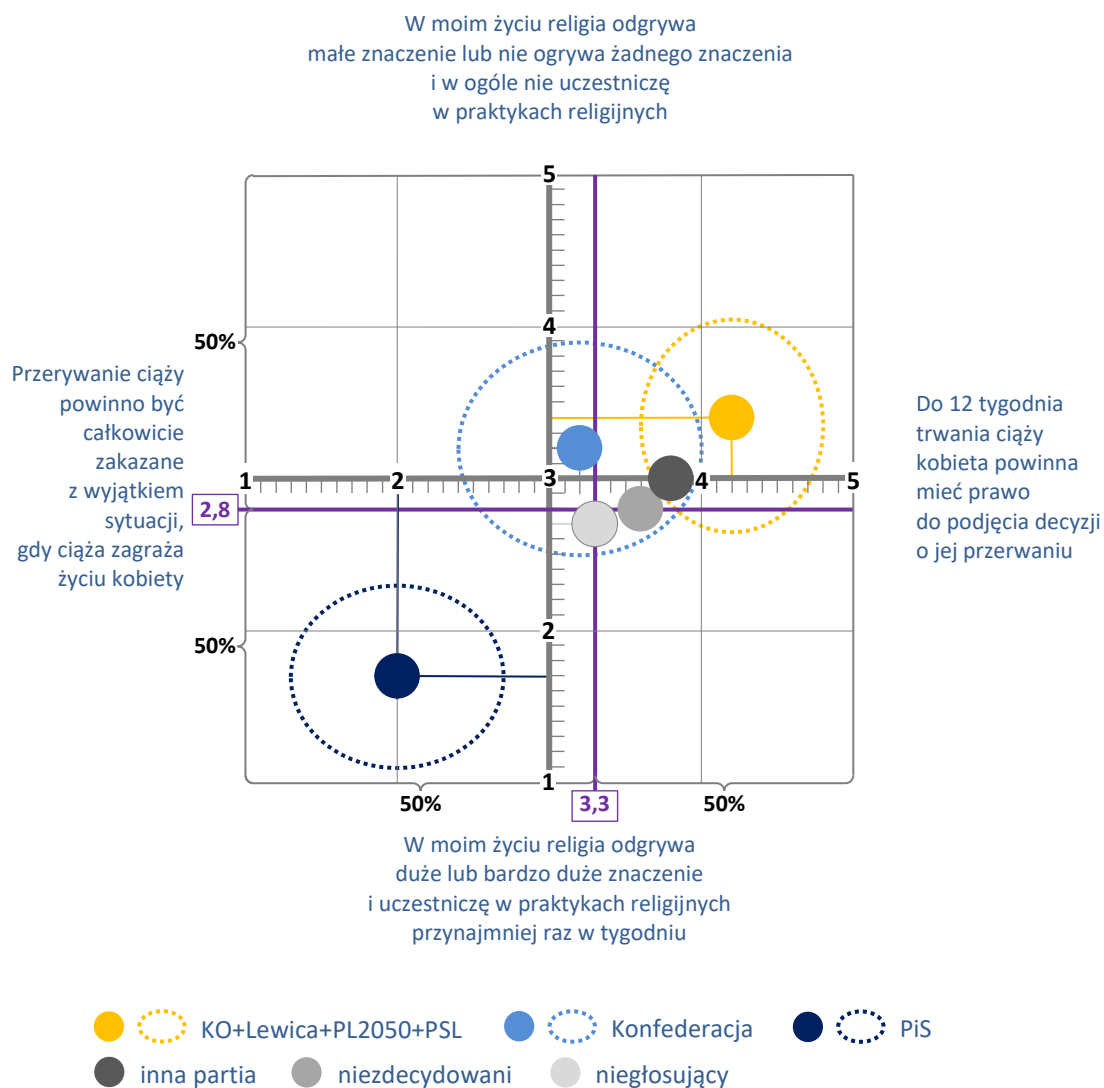
Opinie elektoratów partyjnych dotyczące aborcji oraz poziom religijności – wariant C

Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 11

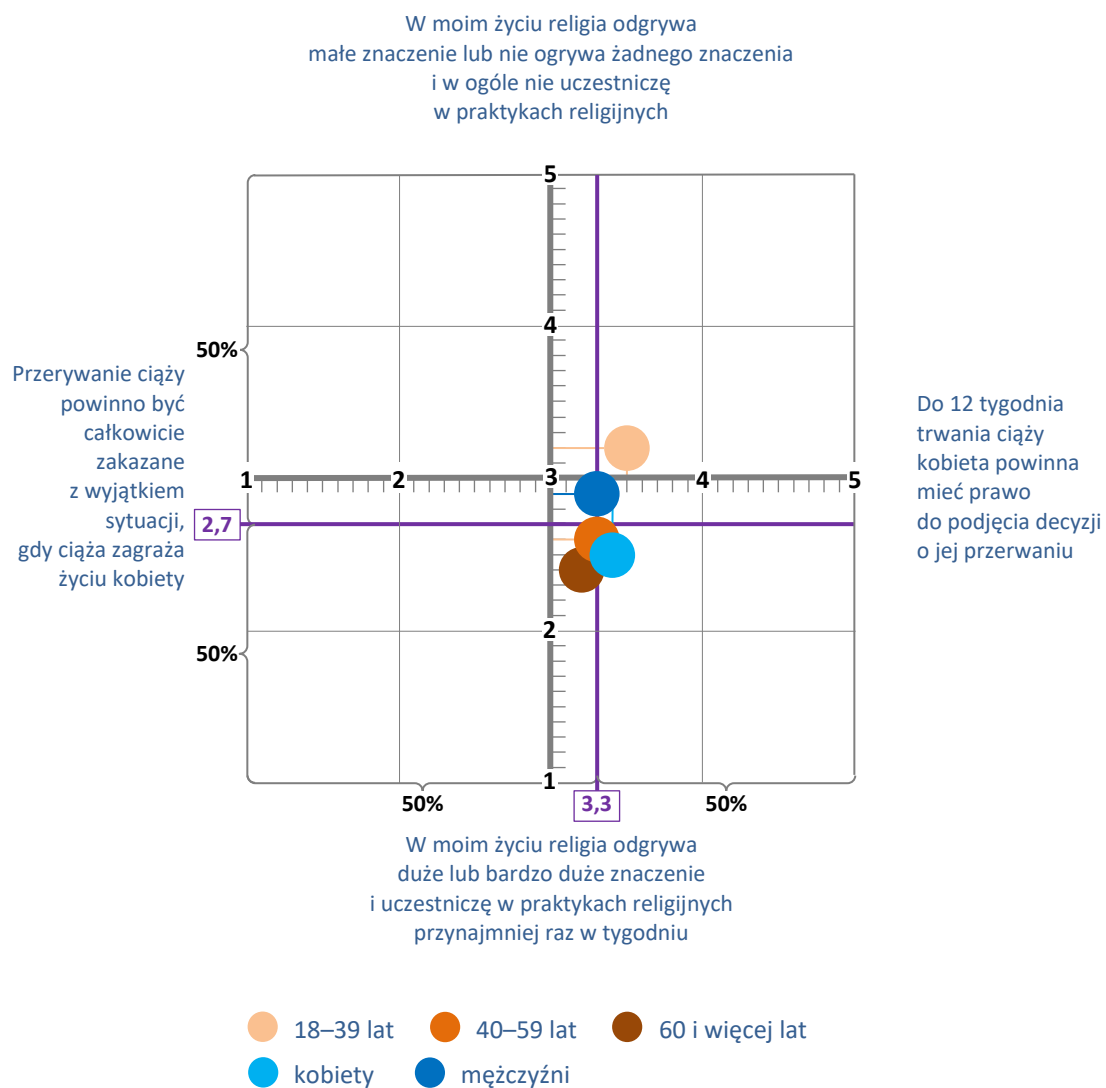
Opinie elektoratów partyjnych dotyczące aborcji oraz poziom religijności – wariant D

Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 12

Opinie dotyczące aborcji oraz poziom religijności – wg płci i grup wiekowych

9. Charakterystyka elektoratów – opinie dotyczące Unii Europejskiej i inflacji

Pytanie dotyczące Unii Europejskiej miało postać:

Odczytam dwie opinie. Proszę powiedzieć, z którą bardziej się pan(i) zgadza, tzn. która z nich jest panu(i) bliższa:

Opinia pierwsza:

W ramach Unii Europejskiej
Polska powinna dążyć do jak największej niezależności

Opinia druga:

W ramach Unii Europejskiej
Polska powinna dążyć do jak największej integracji

Respondenci mogli wybrać następujące odpowiedzi:

- zdecydowanie bliższa jest mi opinia pierwsza – 1
- raczej bliższa jest mi opinia pierwsza – 2
- trudno powiedzieć [nieodczytywana] – 3
- raczej bliższa jest mi opinia druga – 4
- zdecydowanie bliższa jest mi opinia druga – 5

Pytanie dotyczące inflacji miało postać:

Odczytam dwie opinie. Proszę powiedzieć, z którą bardziej się pan(i) zgadza, tzn. która z nich jest panu(i) bliższa:

Opinia pierwsza:

Przy wysokiej inflacji, gdy wszystko szybko drożeje, należy **zwiększać** wydatki z budżetu państwa, zwłaszcza na emerytury i płace w sektorze publicznym – by nadążały one za wzrostem cen

Opinia druga:

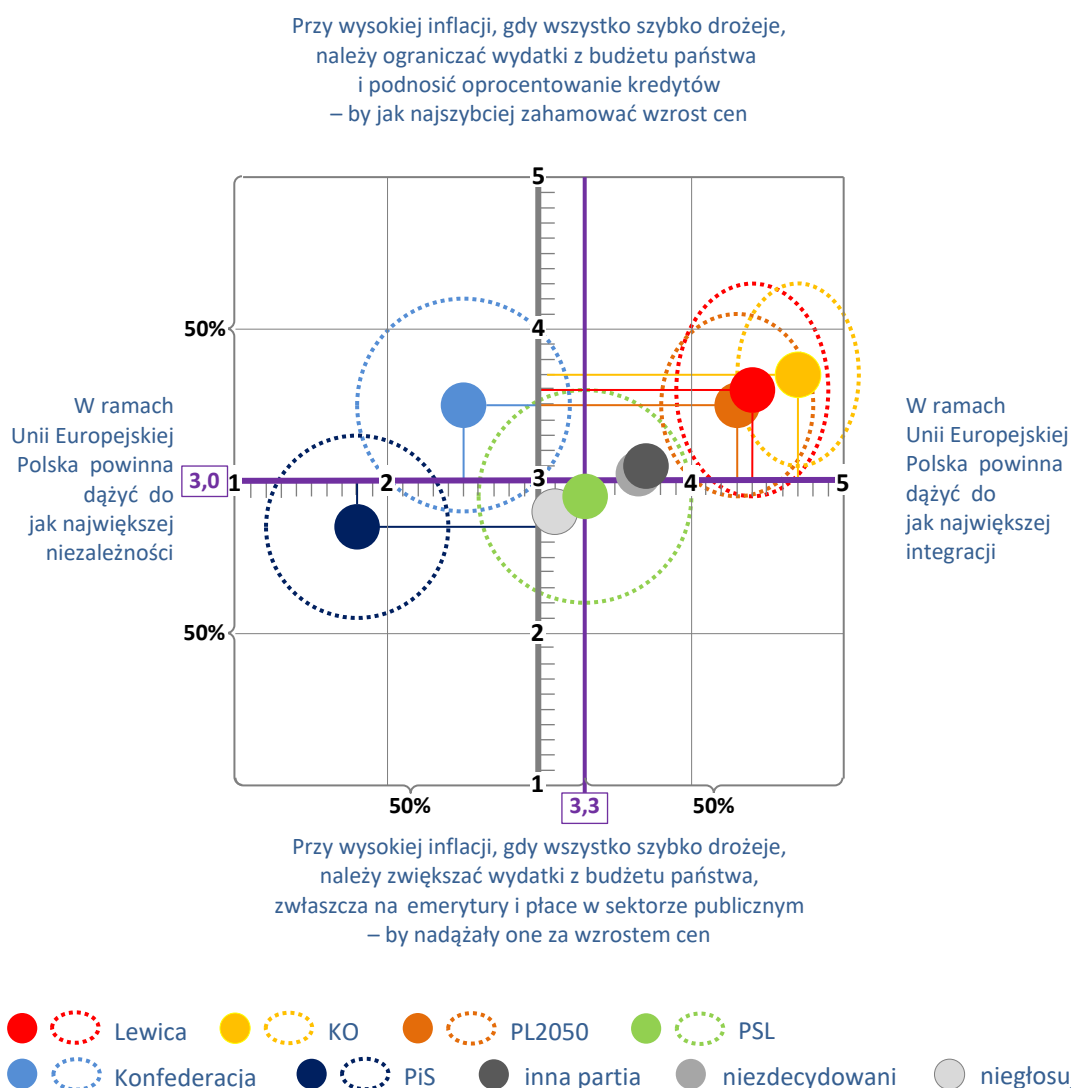
Przy wysokiej inflacji, gdy wszystko szybko drożeje, należy **ograniczać** wydatki z budżetu państwa i podnosić oprocentowanie kredytów - by jak najszybciej zahamować wzrost cen

Respondenci mogli wybrać następujące odpowiedzi:

- zdecydowanie bliższa jest mi opinia pierwsza – 1
- raczej bliższa jest mi opinia pierwsza – 2
- trudno powiedzieć [nieodczytywana] – 3
- raczej bliższa jest mi opinia druga – 4
- zdecydowanie bliższa jest mi opinia druga – 5

Wykres 13

Opinie elektoratów partyjnych dotyczące Unii Europejskiej oraz inflacji – wariant A

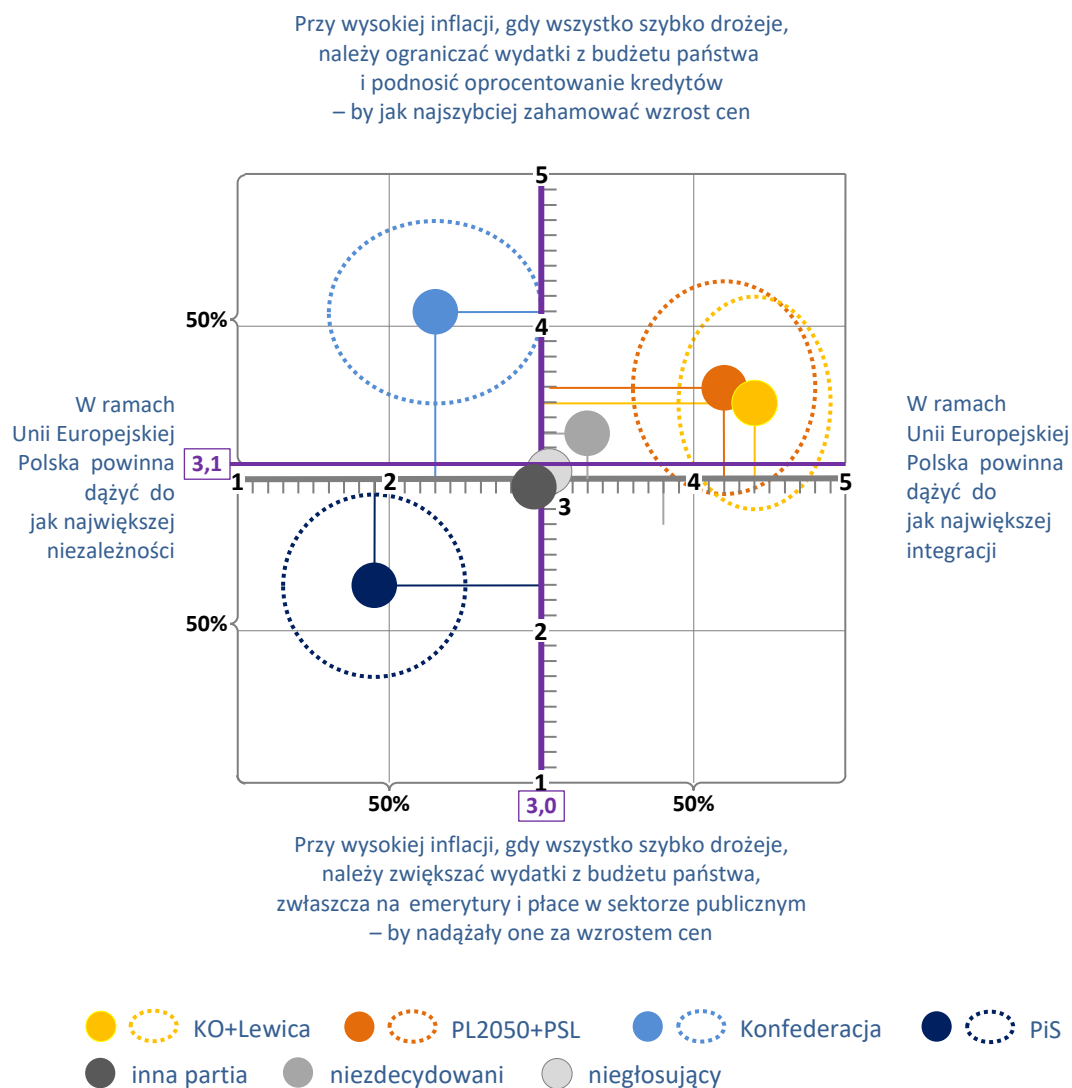
Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 13 pokazuje, że mamy cztery elektoraty, w których przeważają zwolennicy jak największej integracji Polski ze strukturami UE – KO (4,7 na skali 1–5, gdzie 1 to niezależność w ramach UE, a 5 to integracja w ramach UE), Lewica (4,4), PL2050 (4,3) i PSL (3,3) oraz dwa elektoraty z przewagą zwolenników niezależności w ramach UE – Konfederacja (2,5) i PiS (1,8).

Po względem zwiększania (1 na skali 1–5) vs ograniczania (5 na skali 1–5) wydatków z budżetu państwa przy wysokiej inflacji, możemy wyróżnić cztery elektoraty o umiarkowanej przewadze zwolenników ograniczania wydatków – KO (3,7), Lewica (3,6), PL2050 (3,5) i Konfederacja (3,5) oraz dwa elektoraty o umiarkowanej przewadze zwolenników zwiększania wydatków – PSL (2,9) i PiS (2,7).

Wykres 14

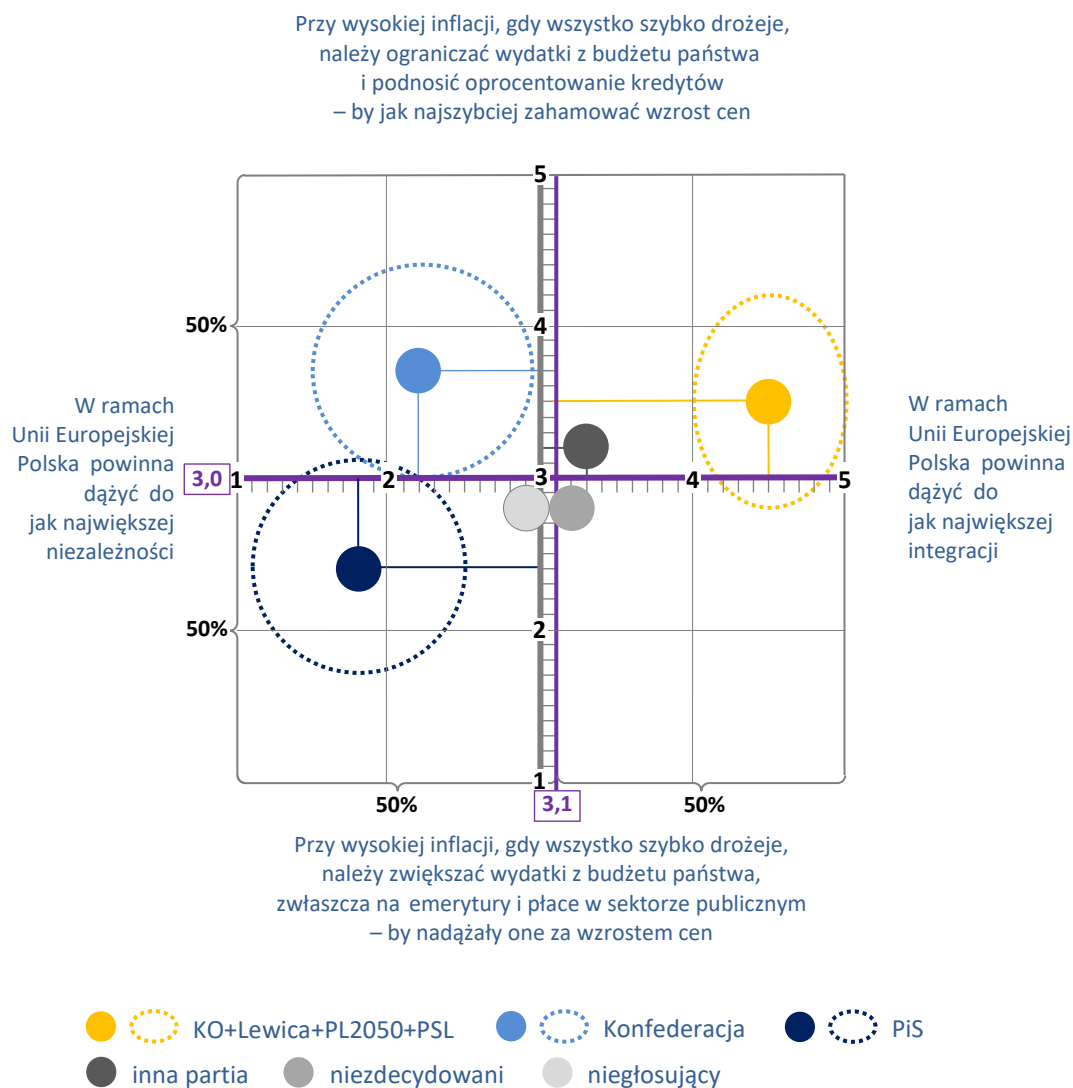
Opinie elektoratów partyjnych dotyczące Unii Europejskiej oraz inflacji – wariant B

Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 16

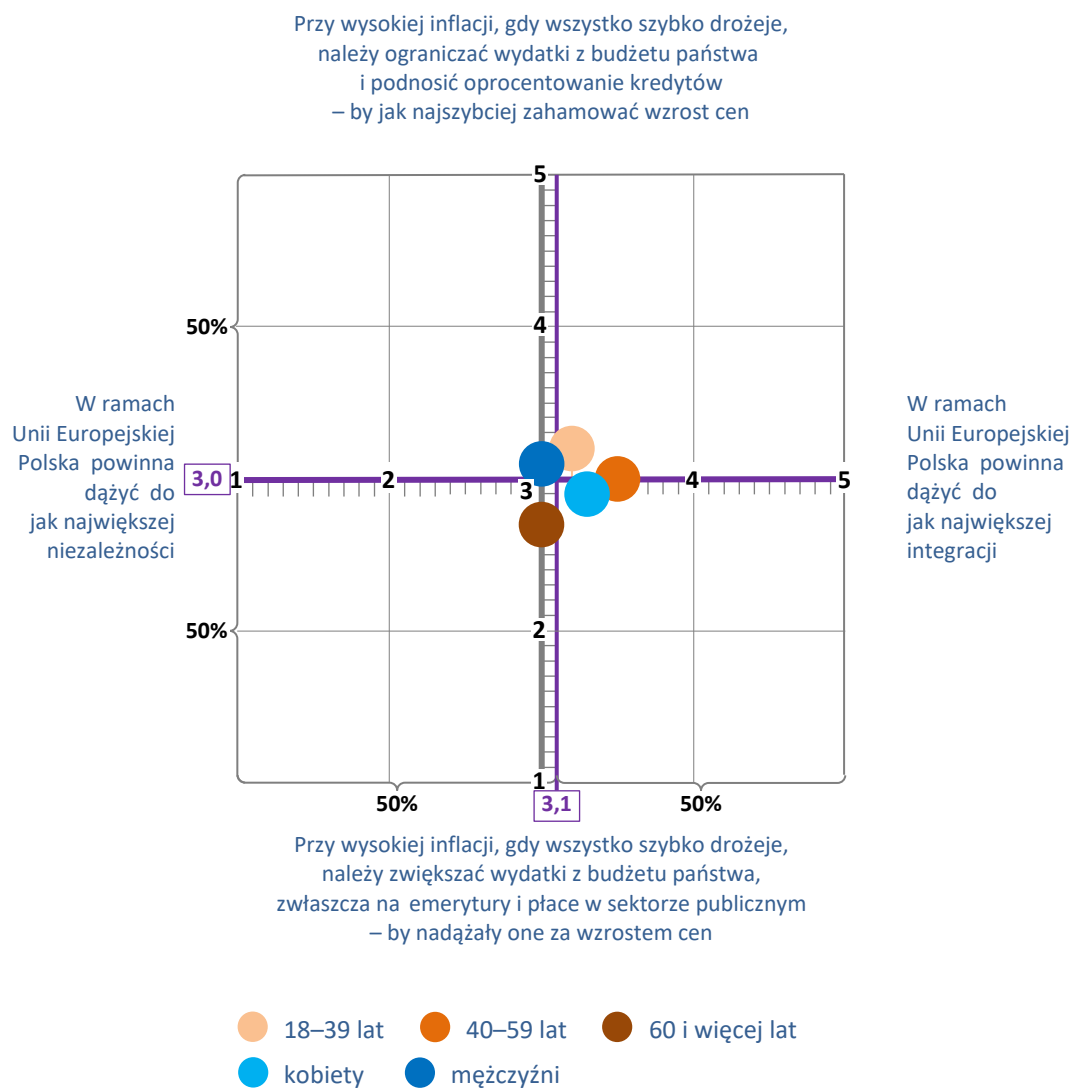
Opinie elektoratów partyjnych dotyczące Unii Europejskiej oraz inflacji – wariant D

Elipsy wyznaczają obszar między minus 0,41 a plus 0,41 odchylenia standardowego w zakresie obydwu zmiennych, w którym – przy założeniu, że mają one rozkład normalny – mieści się 1/3 środkowych (przeciętnych) wyborców.

Wykres 17

Opinie dotyczące Unii Europejskiej oraz inflacji – wg płci i grup wiekowych

10. Poparcie dla opozycji demokratycznej, PiS i Konfederacji na poziomie kraju i województw na tle poparcia z wyborów z X 2019 r. i poparcia z VIII/IX 2022 r.

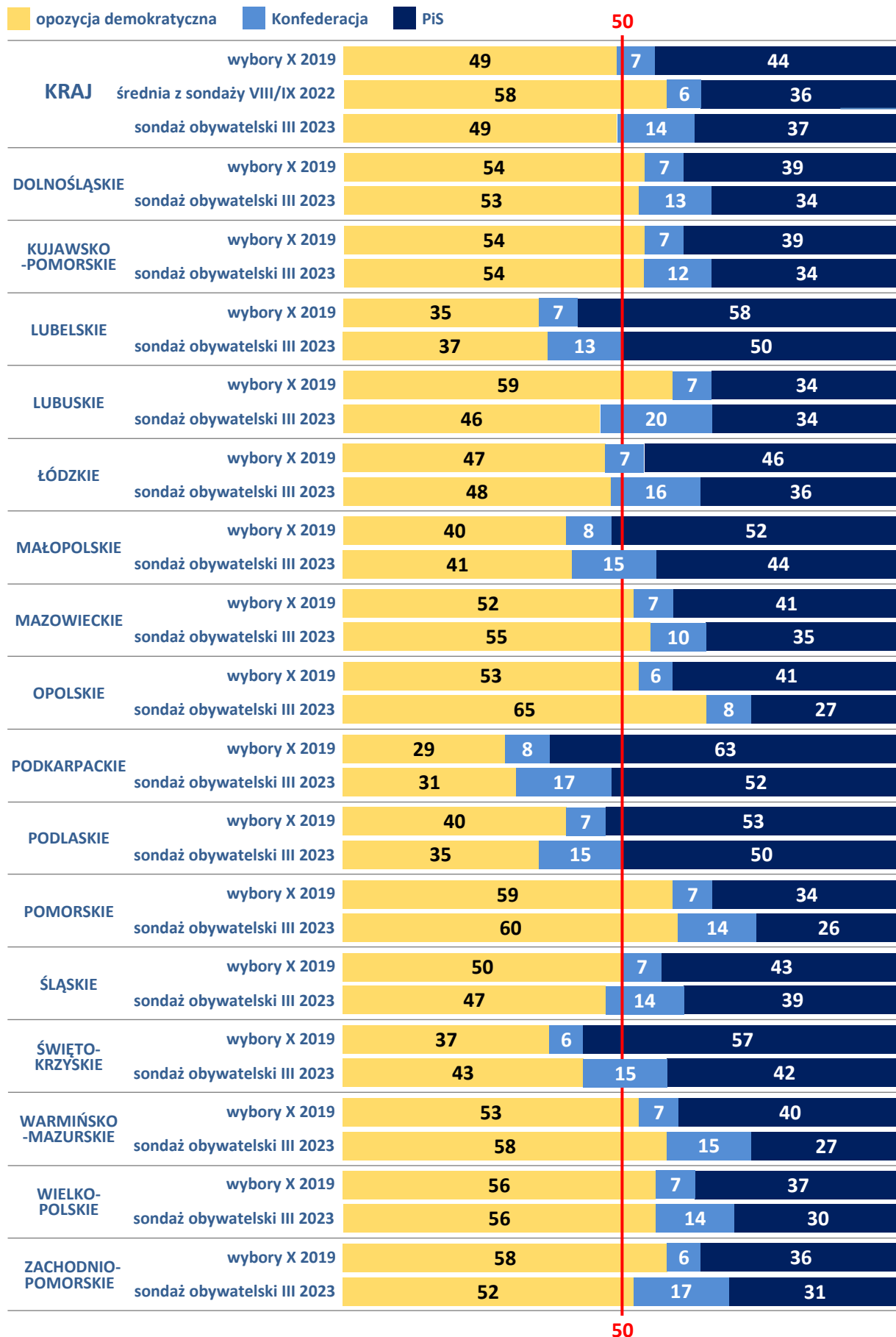
Dane na wykresie 18 w kategorii „sondaż obywatelski III 2023” odnoszą się do wariantów A, B, C i D potraktowanych łącznie. W przypadku opozycji demokratycznej zsumowano głosy oddane na KO, Lewicę, PL2050 i PSL z wariantu A, głosy oddane na blok „KO+Lewica” i blok „PL2050+PSL” z wariantu B, głosy oddane na blok „KO+PL2050+PSL” z wariantu C oraz głosy oddane na blok „KO+Lewica+PL2050+PSL” z wariantu D. Podobnie zsumowano z czterech wariantów głosy oddane na Konfederację i PiS.

Dane z kategorii „średnia z sondaży VIII/IX 2022”, która występuje wyłącznie w odniesieniu do wyników na poziomie kraju, wyliczono na podstawie trzech sondaży Kantar Public (z 10.08, 18.08 i 7.09.2022), trzech sondaży IBRiS (z 27.08, 3.09 i 13.09.2022) oraz sondażu Ipsos (z 13.09.2022).

Wykres 18 pokazuje proporcję głosów oddanych (deklarowanych) na opozycję demokratyczną, Konfederację i PiS – dlatego rzeczywiste odsetki poparcia dla tych trzech podmiotów podzielono przez ich sumę, dzięki czemu sumują się one do 100 proc.

Wykres 18

Proporcja głosów oddanych na opozycję demokratyczną, Konfederację i PiS

11. Jak „głosują” niegłosujący

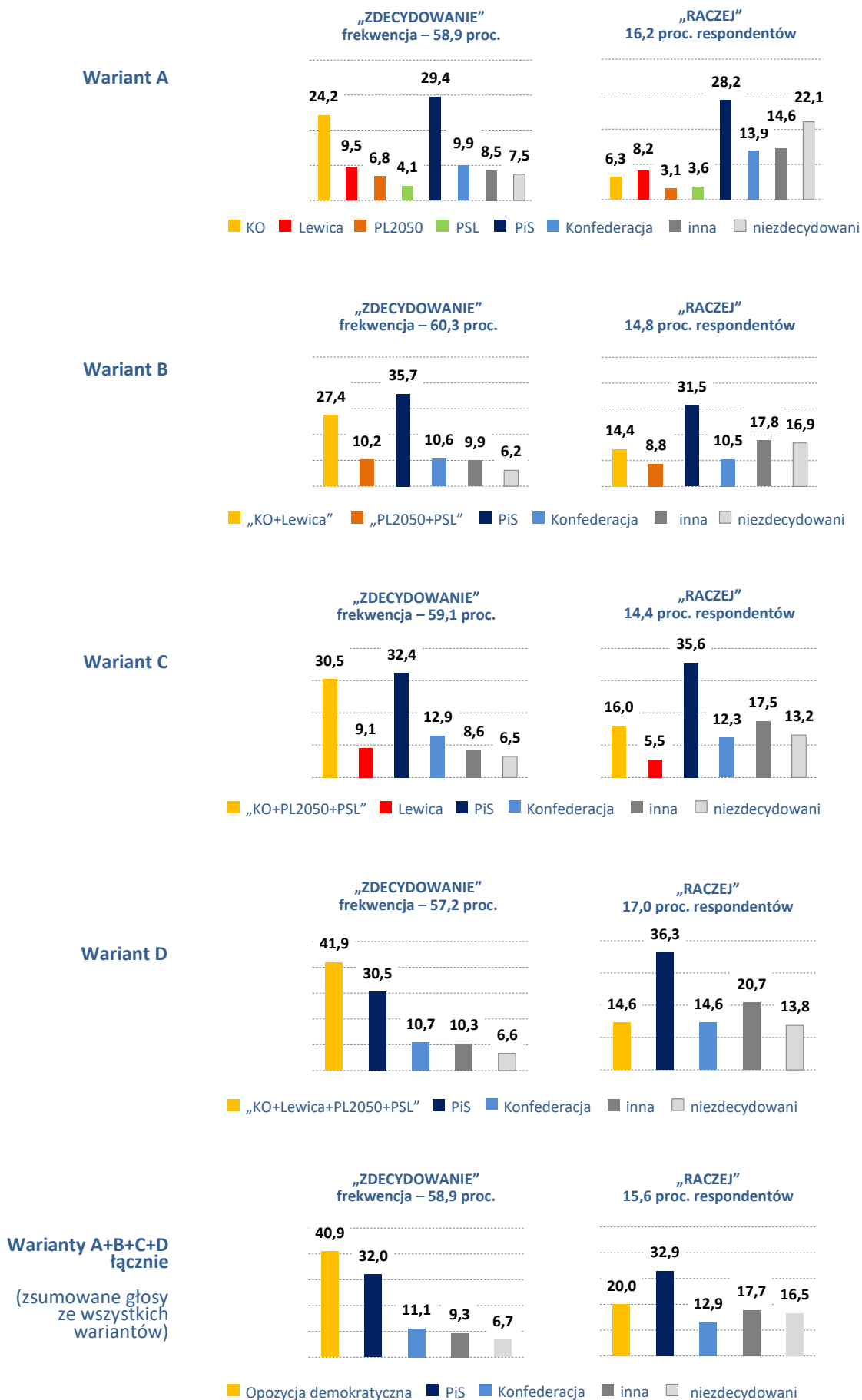
Z uwagi na zastosowany w sondażu obywatelskim schemat wywiadu (rezygnacja z preselekcyjnego pytania „czy weźmiesz udział w wyborach” – zob. 1) za rzeczywiście głosujących przyjęto tych respondentów, którzy deklarowali „zdecydowany udział w wyborach”. Przy takim podejściu oszacowana w badaniu frekwencja wahała się, w zależności od wariantu, od 57,2 do 60,3 proc. (gdyby uwzględnić „raczej głosujących” sięgnęłaby niewiarygodnego w polskich realiach poziomu między 73,5 a 75,1 proc.)

Wykres 19 pozwala porównać preferencje wyborcze „raczej głosujących” z preferencjami „zdecydowanie głosującymi”. Widać, że w grupie „raczej głosujących” (a de facto niegłosujących) opozycja demokratyczna (a zwłaszcza KO i PL2050) wypada znacznie gorzej niż u „zdecydowanie głosujących”. Natomiast wyższe notowania niż u „zdecydowanie głosujących” mają w grupie „raczej” PiS i Konfederacja. Więcej w tej grupie jest też wyborców wskazujących „inną partię” i wyborców niezdecydowanych.

Z kolei wykres 20 pokazuje na ile „zdecydowanie głosujący”, „raczej głosujący” oraz „twardo niegłosujący” różnią się pod względem poziomu religijności oraz swoich opinii w sprawie aborcji, Unii Europejskiej i inflacji.

Wykres 19

Rozkład poparcia w grupach „zdecydowanie głosują” i „raczej głosują”

Wykres 20

Rozkład opinii dotyczących aborcji, Unii Europejskiej, inflacji oraz poziom religijności wśród deklarujących, że: „zdecydowanie wezmą udział w wyborach”, „raczej wezmą udział w wyborach” oraz „nie wezmą udziału w wyborach” (dane w proc.)

UDZIAŁ W WYBORACH	ABORCJA		
	zakaz	postawa neutralna	legalność
zdecydowanie TAK	37	7	56
raczej tak	34	12	54
NIE głosuję	33	14	53
WSZYSCY	35	10	55

UDZIAŁ W WYBORACH	UNIA EUROPEJSKA		
	niezależność w ramach UE	postawa neutralna	integracja w ramach UE
zdecydowanie TAK	42	5	54
raczej tak	44	11	45
NIE głosuję	41	12	47
WSZYSCY	41	8	51

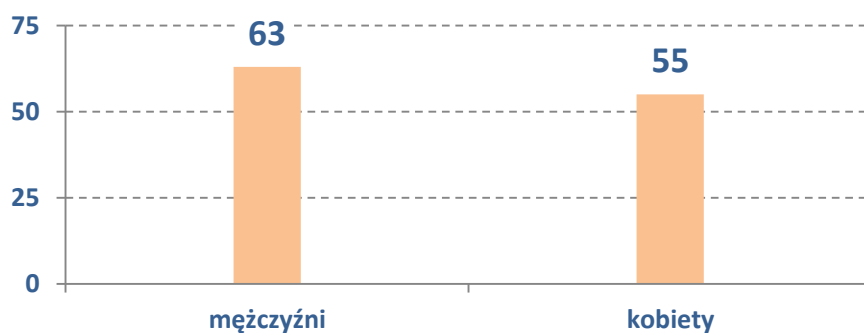
UDZIAŁ W WYBORACH	INFLACJA		
	przy wysokiej inflacji należy zwiększać wydatki z budżetu	neutralność	przy wysokiej inflacji należy ograniczać wydatki z budżetu
zdecydowanie TAK	42	12	46
raczej tak	46	15	39
NIE głosuję	46	16	38
WSZYSCY	44	13	43

UDZIAŁ W WYBORACH	RELIGIJNOŚĆ		
	wysoki poziom	średni poziom	niski poziom
zdecydowanie TAK	48	18	34
raczej tak	45	25	30
NIE głosuję	44	24	32
WSZYSCY	46	21	33

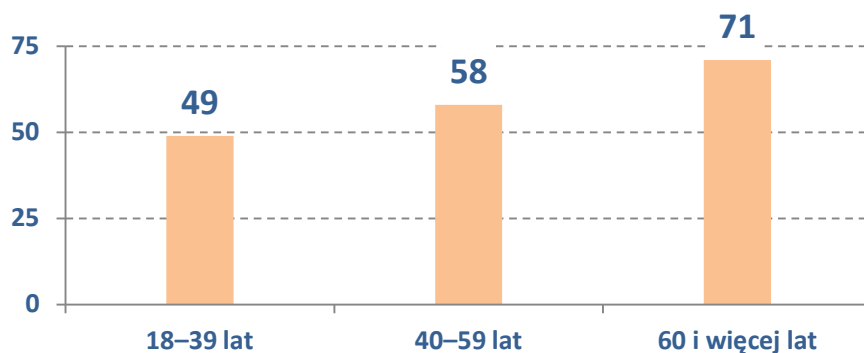
12. Frekwencja w wybranych grupach

(dane w proc.)

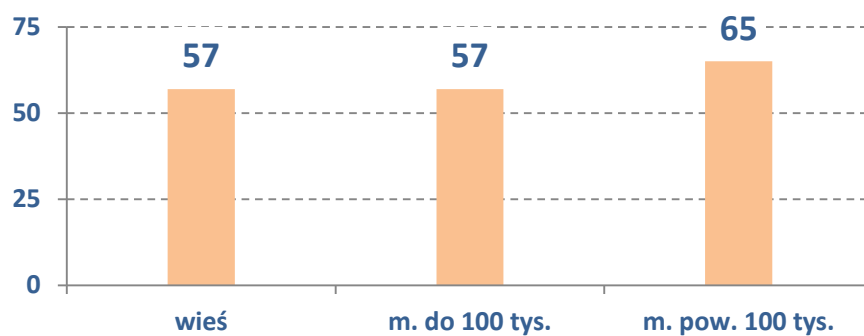
Wykres 21:
Frekwencja a płeć

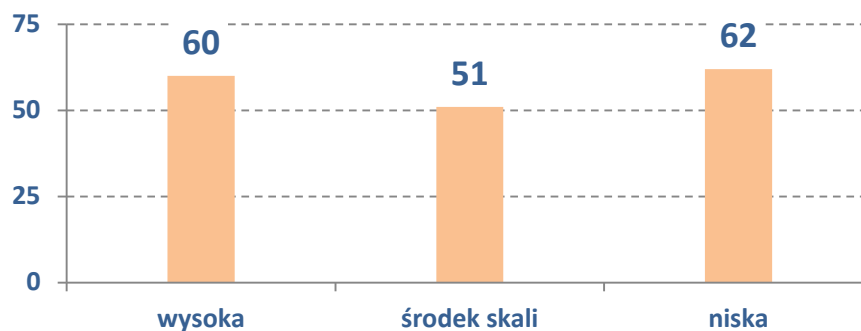
Wykres 22:
Frekwencja a wiek

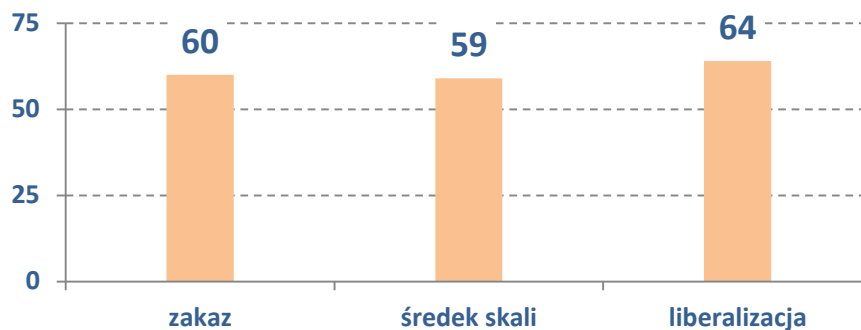
Wykres 23:
Frekwencja a miejsce zamieszkania

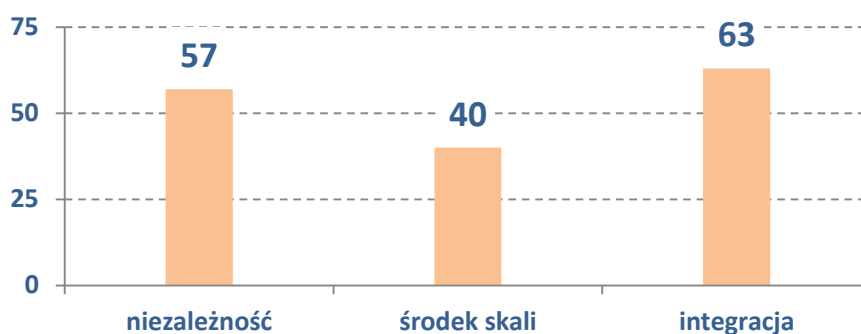
Wykres 24:
Frekwencja a poziom religijności

Wykres 25:
Frekwencja a opinie w sprawie aborcji

Wykres 26:
Frekwencja a opinie w sprawie UE

Wykres 27:
Frekwencja a opinie w sprawie inflacji

